

Høgskulen på Vestlandet

KRLE 3, emne 4 - Masteroppgave

MGBKR550-O-2023-VÅR1-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	01-02-2023 09:00 CET	Termin:	2023 VÅR1
Sluttdato:	15-02-2023 14:00 CET	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Masteroppgave		
Flowkode:	203 MGBKR550 1 O 2023 VÅR1		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	202
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	26534
----------------------	-------

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av masteroppgaven min *

Ja

Er masteroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er masteroppgaven skrevet ved bedrift/uirksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

MASTEROPPGAVE

Hvordan blir migrantkristendom presentert i lærebøkene?

How is migrant Christianity portrayed in Norwegian textbooks?

Kandidatnummer: 202

MGBKR550

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Michael Ivan Hertzberg

Våren 2023

Sammendrag

I denne studien har jeg tatt for meg inkluderingen av migrantkristendom i norsk barneskole. Forskning tyder på at lærere som underviser i KRLE-faget, ofte gjøre seg avhengig av lærebøkene for å holde seg mest mulig nøytral. På denne måten er det derfor gjerne lærebøkene som legger føringer på hva og hvor mye av hva, som det blir undervist om i de forskjellige temaene innen faget. Skolen har både et danningsoppdrag og et utdanningsoppdrag. Studien vil ta for seg spørsmålet om skolen klarer å utføre begge disse oppdragene, dersom lærerne kun bruker lærebøkene som kilde i sin undervisning om kristendommen.

Studien baserer seg hovedsakelig på kvalitativ metode. Ved bruk av fire forskjellige lærebøker, rettet mot mellomtrinnet, har jeg analysert tekst, bilder og oppgaver som elever møter på i skolen når de har om temaet kristendom. Oppgavens mål var å svare på problemstillingen: *Hva lærer elevene om migrantkristendom i Norge, og hvordan kan dette påvirke skolens danningsoppdrag?*

Resultatene av denne studien viser at lærebøkene, i stor grad, ikke inkluderer migrantkristendom, i verken tekst, bilder eller oppgaver. Dette vil resultere i at dersom kun læreboken blir tatt i bruk i KRLE, vil ikke skolen klare å gi kristne migranter den identitetsbekreftelsen de har rett på. De øvrige elevene vil heller ikke få den perspektivutvidelsen de burde ha fått. Ved å kun bruke lærebøker i kristendomsundervisningen kan derfor føre til at skolen ikke oppfyller sitt danningsoppdrag.

Abstract

In this study, I have considered the inclusion of migrant Christianity in Norwegian primary schools. Research indicates that teachers who teach the KRLE subject often rely on the textbooks to remain as neutral as possible. It is therefore often the textbooks that provide guidance on what and how much of what is taught in the various topics within the subject. The school has both an educational mission and a bildung mission. The study will address the question of whether the school is able to carry out both of these tasks, if the teachers only use the textbooks as a source in their teaching about Christianity.

The study is mainly based on a qualitative method. By using four different textbooks, aimed at the intermediate level, I have analyzed text, images and tasks that students encounter in school when they are dealing with the topic of Christianity. The study's aim was to answer the question: *What do pupils learn about migrant Christianity in Norway, and how can this affect the school's bildung mission?*

The results of this study show that the textbooks, to a large extent, do not include migrant Christianity, in either text, images or tasks. This will result in if only the textbook is used in KRLE, the school will not be able to give Christian migrants the identity confirmation they are entitled to. The other students will not get the broadening of perspective they should have either. Using only textbooks in Christian education can therefore lead to the school not fulfilling its bildung mission.

Forord

Da jeg begynte på GLU1-7 ved Høgskulen på Vestlandet, høsten 2017, var det å skrive master noe som virket ganske fjernt, det var så langt frem i tid. Nå, mer enn 5 år senere, var tiden kommet. Masteroppgaven var tøff å komme seg igjennom, særlig etter at korona og de, ikke så gode, rutinene perioden medbrakte. Men nå er vi endelig her. På mange måter markerer denne oppgaven en ny tid for meg. Jeg avslutter nå flere år på skolebenken til fordel for smartboard og det å kunne undervise egne elever.

Jeg ønsker å få takket veilederen min, Michael, som har heiet på meg gjennom oppturene og støttet meg gjennom nedturene i løpet av denne perioden. Jeg ønsker også å takke familien min som har måtte høre på meg fortelle om denne oppgaven, kanskje, litt for mange ganger.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	s. 6
1.1 Bakgrunn for oppgaven.....	s. 6
2.0 Teori.....	s. 8
2.1 Utviklingen av KRLE-faget.....	s. 9
2.2 Kjerneelementene og kompetansemålene i KRLE.....	s. 9
2.3 Danning.....	s. 14
2.3.1.Danningsteorier.....	s. 15
2.3.2 Danning i KRLE.....	s. 16
2.3.3 Skolens dannelsingsopdrag.....	s. 17
2.4 Identitet.....	s. 18
2.4.1 Identitetsutvikling i skolen.....	s. 19
2.4.2 Identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse.....	s. 20
2.5 Innenfra – utenfra perspektiv.....	s. 20
2.6 Mangfold i Norge.....	s. 21
2.7 Tidligere studier av migrantreligioner.....	s. 23
2.8 Migrantmenigheter.....	s. 24
2.8.1 Kristne migranter i Norge.....	s. 25
2.8.2 Livet i migrantmenighet.....	s. 29
2.9 Lærebokas rolle i skolen.....	s. 30
2.9.1 Lærebokgodkjenning avskaffet.....	s. 31

2.9.2 Lærebokas rolle i KRLE-faget.....	s. 32
3.0 Metode.....	s. 32
3.1 Lærebokanalyse som metode.....	s. 32
3.2 Presentasjon av datamateriale og avgrensninger.....	s. 35
3.3 Analyseprosessen.....	s. 35
3.4 Validitet og reliabilitet.....	s. 36
4.0 Analyse	s. 37
4.1 Vi i verden serien	s. 38
4.1.1 Bilder og bildetekst i Vi i verden-serien	s. 40
4.1.2 Tekst i Vi i verden-serien.....	s. 44
4.1.3 Oppgaver i Vi i verden-serien.....	s. 53
4.2 KRLE-boka.....	s. 59
4.2.1 Bilder og bildetekst i KRLE-boka.....	s. 60
4.2.2 Tekst i KRLE-boka.....	s. 62
4.2.3 Oppgaver i KRLE-boka.....	s. 67
4.3 Oppsummering av funn i analysen.....	s. 75
5.0 Diskusjon.....	s. 76
6.0 Oppsummering.....	s. 78
Litteraturliste.....	s. 79

1.0 Innledning

I denne studien skal jeg ta for meg hva elever lærer om migrantkristendom i skolen. Studiens mål er å svare på problemstillingen: *Hva lærer elevene om migrantkristendom i Norge, og hvordan kan dette påvirke skolens dannelsesoppdrag?* For å svare på denne problemstillingen, har jeg valgt meg ut et teorigrunnlag som oppgaven skal bygge på. Her skal jeg skrive om Utviklingen av KRLE-faget og kjerneelementer og kompetansemål i KRLE-faget i nåtidens læreplan. Min oppgave kommer også til å fokusere på danning og identitetsutvikling i skolen, jeg har derfor inkludert en redegjørelse for Klafki sin danningsteori. Jeg kommer også til å skrive om skolen dannelsesoppdrag, identitet og identitetsbekreftelse i skolen, og innenfra- og utenfra perspektiv i undervisningen. Da oppgaven min først og fremst handler om migrantkristendom, og dermed det kristne mangfoldet innad i religionen, har jeg valgt å inkludere teori om mangfoldet i Norge, knyttet til migrasjon. Jeg skal også skrive om tidligere forskning på temaet. Videre vil jeg skrive om noen migrantmenigheter, deres plass i landet og deres liv. Da jeg har valgt å besvare denne oppgaven ved hjelp av analyse av bøker har jeg også valgt å skrive om teori knyttet til læreboken, dens rolle i skolen og i KRLE-faget og dens påvirkningskraft. Dette skal jeg svare på ved å ta for meg en kvalitativ undersøkelse, hvor jeg analyserer forskjellige lærebøker i KRLE. Prosessen rundt dette vil jeg skrive om under kapittelet “Metode”. I det neste kapittelet i denne oppgaven skriver jeg selve analysen. Her analyserer jeg to forskjellige lærebokserier, hvor det til sammen er fire bøker. Jeg begynner her med å analyserer Vi i verden-serien før jeg analyserer KRLE-boka. Jeg tar for meg bilder og bildetekst, selve teksten og oppgavene i bøkene. Avslutningsvis i denne delen gir jeg en oppsummering av funnene i analysen. Helt til slutt i oppgaven skal jeg diskutere hvordan funnene i analysen kan påvirke skolens dannelsesoppdrag.

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Da jeg skulle velge et tema for min masteroppgave hadde jeg ingen umiddelbar tanke om hva jeg hadde lyst til å skrive om. KRLE-faget er et fag med et stort spekter, og det virket som at det fantes nærmest uendelige temaer å velge mellom. Ved et av de første møtene jeg hadde med min veileder ble koptisk ortodoks kristendom nevnt. Dette fanget min oppmerksomhet, da jeg aldri før hadde hørt om denne retningen innen kristendommen. Etter dette møtet hadde jeg en tanke om at jeg hadde funnet mitt tema til masteroppgaven, men etter noen videre samtaler og litt refleksjon innså jeg at temaet ville blitt for smalt innenfor de rammene jeg

allerede hadde etablert for oppgaven. Det var først på dette tidspunktet jeg ble introdusert for begrepet “migrantkristendom”. Migrantkristendom ble på mange måter en utvidelse av mitt originale, tentative tema, da koptisk-ortodoks kristendom er en type migrantkristendom her i Norge. Gjennom en rekke år med religionsundervisning på barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole, har begrepet verken blitt nevnt eller undervist i. Vissheten om nettopp dette gjorde temaet ekstra tiltalende for meg, da jeg mener at kunnskap om migrantkristendom burde være mer utbredt enn det det er i dag.

Etter jeg gjorde mitt valg for tema på oppgaven, har det blitt enda mer tydelig hvor lite kjennskap det finnes om migrantkristendom i Norge. Når jeg har fortalt venner og bekjente hva jeg har valgt å skrive om, har jeg ofte blitt møtt med nysgjerrighet om nettopp hva migrantkristendom er. “Hva er migrantkristendom?” blir jeg ofte spurt om. Det har blitt tydelig for meg at migrantkristendom er et begrep som mange ikke har blitt introdusert for.

Etter jeg ble introdusert for begrepet har det også blitt mer tydelig for meg at det ikke bare er begrepet som virker ukjent for mange, men også selve essensen i hva det vil si å være migrantkristen. Mange som hører ordet “kristendom” vil gjerne trekke en direkte kobling til luthers kristendom, fordi det er denne retningen innen kristendommen som er mest utbredt i landet. Men det finnes jo ikke bare en måte å være kristen på. Forskjellige retninger har forskjellige skikker, ritualer og tradisjoner. Jeg synes det er synd dersom vi bare er bevisste på en retnings levemåte og praksis, når det i realiteten finnes et mangfold innenfor kristendommen i Norge, og ikke alle vil kjenne seg igjen i denne praksisen.

Da jeg gikk på videregående la jeg en gang merke til at en av venninnene mine ikke spiste i pausen. Da jeg spurte henne hvorfor hun ikke spiste, svarte hun at hun fastet. Jeg skjønnte først ikke helt hvorfor hun gjorde det. Hun hadde tidligere fortalt meg at hun var kristen, men siden jeg ikke hadde hørt om kristne som fastet tidligere begynte jeg å undre om jeg hadde hørt feil tidligere, eller om jeg simpelthen husket feil. Jeg hadde kun hørt om at muslimer fastet, men det var ikke ramadan da denne hendelsen fant sted. Da fortalte hun meg at i hennes retning i kristendommen fastet de mer enn det muslimer gjorde. Dette var helt ny informasjon for meg, og det vil det nok også være for mange andre. Dette er også noe jeg føler representerer

kunnskapen om migrantkristendom i Norge. Dersom man kjenner noen som tilhører en annen retning, får man kanskje vite noe nytt. Dersom man ikke kjenner noen som tilhører en annen retning går man kanskje uviten om forskjellene innad i kristendommen. Kunnskap om det interne mangfoldet innen kristendommen er ikke noe vi blir tildelt, men heller noe vi må oppsøke selv.

Da jeg skulle bestemme meg for metode, tenkte jeg at det å lete etter representasjon av migrantkristendom i lærebøkene var en god start. Jeg husker selv fra da jeg selv gikk på barneskolen at læreboken ble mye tatt i bruk, da vi hadde religionsundervisning. Da jeg kom ut i praksis, viste det seg at det ikke var mye som hadde endret seg på den fronten. Da jeg begynte å se gjennom lærebøkene som jeg skulle analysere, så det ut som at det var veldig lite om migrantkristendom som var blitt inkludert. Etter å ha skrevet om danning i FOU-oppgaven min, fikk jeg en interesse for temaet. Jeg lurte derfor på hvordan representasjonen i lærebøkene kunne påvirke elevenes danning i skolen. Det var her jeg kom på problemstillingen min: *Hva lærer elevene om migrantkristendom i Norge, og hvordan kan dette påvirke skolens dannelsesopdrag?*

Når jeg nå forteller andre om hva jeg skriver om i masteroppgaven min, så får jeg alltid høre det samme spørsmålet: “Hva er migrantkristendom?” Dette er noe jeg mener belyser akkurat hvor lite kunnskap det egentlig er om migrantkristendom blant store deler av befolkningen.

2.0 Teori

I dette kapitlet skal jeg presentere oppgavens teoretiske grunnlag. Her har jeg valgt å inkludere utviklingen av KRLE-faget og de nye kjerneelementene i faget. Jeg skal også ta for meg danning, identitetsutvikling og perspektivutvidelse, da dette er alle temaer jeg har tenkt til å diskutere i diskusjonsdelen min av denne oppgaven. Jeg skal også raskt ta for meg hva innenfra og utenfra perspektiv er. Jeg skriver også om mangfoldet i Norge som kan knyttes til migrasjon. Videre har jeg valgt å inkludere tidligere studier av migrantreligion. Jeg har også valgt å inkludere teori som tar for seg kristne migranter i Norge, og hvordan livet i en migrantmenighet ser ut. Siden jeg skal foreta en lærebokanalyse, har jeg også valgt å blant

annet inkludere lærebokas rolle i skolen og i KRLE-faget. Teorien jeg tar for meg i dette kapitlet skal jeg bruke til å diskutere i diskusjonsdelen min av denne oppgaven.

2.1 Utviklingen av KRLE-faget

I 1997 ble faget KRL innført som et nytt fellesfag i den norske skolen. Fagets ideologiske profil og innhold har siden vært objekt for langvarige diskusjoner (Rasmussen, 2020, s. 323). Både i 2005, i 2008 og i 2015 ble faget endret på, for å imøtekomme den daværende kritikken. Fra 2020 ble faget omarbeidet på nytt, men denne gangen ble det gjort på en langt mer grunnleggende måte enn tidligere (Rasmussen, 2020, s. 323). Mens de tidligere endringene i faget, helt frem til 2015, kan bli sett på som revisjoner av KRL-faget fra 1997, er den nye læreplanen noe helt annet (Rasmussen, 2020, s. 323). Føringer om at ca. halvparten av timetallet, i faget, skal brukes på arbeid med kristendommen er blitt bevart, av politiske årsaker. Tilnærmingen til hva som er pedagogisk og faglig sentralt, er derimot ny (Rasmussen, 2020, s. 323).

Det var tekstene: *NOU 2014:7: "Elevenes læring i fremtidens skole. Et kunnskapsgrunnlag"*, *NOU 2015:8 "Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser"* og *Stortingsmelding 28 (2015-2016) "Fag - Fordypning - Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet"* som dannet det ideologiske grunnlaget for arbeidet med nye læreplaner. Begrepet dybdelæring var sentralt i alle disse grunnlagsdokumentene (Rasmussen, 2020, s. 324). For å fremme dybdelæring ble dermed detaljstyringen og antall kompetansemål, som tidligere hadde vært tallrike, begrenset. I den nye læreplanen ble heller fokuset på å fremme konsentrasjon ved å formulere de såkalte "kjerneelementene", som skal gi fokus for det faglige arbeidet i skolen (Rasmussen, 2020, s. 325). Disse kjerneelementene erstattet de tidligere læreplaners angivelse av "hovedområder", og er ment for å vise hva som er viktigst i faget. Samtidig som dette så signaliserer de hvilke emner og områder som ikke skal prioriteres like høyt. På denne måten fikk lærerne en større frihet både til å gjøre egne valg, men og til å ta lettere på noen temaer og til å gå i dybden i andre (Rasmussen, 2020, s. 325).

2.2.Kjerneelementene og kompetansemålene i KRLE

Den første fasen av læreplanarbeidet var ferdig våren 2018. Da hadde det fornyede KRLE-faget fått definert de fem kjerneelementene i faget (Rasmussen, 2020, s. 326).

“Kjerneelementer er det viktigste elevene skal lære i hvert fag. Arbeidet med kjerneelementer var et forarbeid til utvikling av læreplanene.” (Utdanningsdirektoratet, referert i Rasmussen, 2020, s. 326).

Det første kjerneelementet handler om kjennskap til religioner og livssyn.

Faget skal gi kunnskap om og forståelse for kristendom og andre religioner og livssyn lokalt, nasjonalt og globalt og på individ-, gruppe- og tradisjonsnivå. Elevene skal også få innsikt i hvordan kristendom og andre religioner og livssyn inngår i historiske prosesser og henger sammen med samfunnsendringer og kulturarv. Elevene skal bli kjent med mangfoldet av religioner og livssyn, og med de ulike tradisjonenes indre mangfold. Faget skal gi grunnlag for refleksjon over majoritets-, minoritets- og urfolksperspektiver i Norge. (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Det andre kjerneelementet går ut på utforskning av religioner og livssyn med ulike metoder.

Elevene skal undersøke og utforske kristendom og andre religioner og livssyn som sammensatte fenomener gjennom bruk av varierte metoder. Deres forståelse av religioner og livssyn utdypes og utfordres gjennom analyse av og kritisk refleksjon over kilder, normer og definisjonsmakt. Kjennskap til ulike syn på og definisjoner av religioner og livssyn inngår i kjerneelementet og er vesentlig for å forstå og håndtere mangfold. (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Det tredje kjerneelementet dreier seg om utforskning av eksistensielle spørsmål og svar.

Faget handler om ulike måter mennesker har nærmet seg spørsmål om mening, identitet og virkelighetsbilde gjennom religioner, livssyn, etikk og filosofi. Faget skal gi rom for refleksjon, filosofisk samtale og undring ved å utforske eksistensielle spørsmål. Elevene skal også kunne forholde seg til spørsmål det er dyp uenighet om. (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Det fjerde kjerneelementet er å kunne ta andres perspektiv.

Faget skal gi elevene mulighet til å utvikle egne synspunkter og holdninger i møte med andre gjennom innenfra- og utenfra-perspektiver og gjennom dialog og refleksjon over likheter og forskjeller. På den måten skal faget bidra til at elevene utvikler interesse og respekt for hverandre uavhengig av kulturell, sosial, religiøs eller livssynsmessig bakgrunn. Faget skal bidra til at elevene utvikler mangfoldskompetanse. Samiske perspektiver inngår. Temaer knyttet til kjønn og funksjonsevne inngår også. (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Det femte, og siste, kjerneelementet handler om etisk refleksjon.

Elevene skal kunne identifisere etiske dilemmaer og drøfte moralske spørsmål ved hjelp av egen erfaringsbakgrunn, evne til innlevelse og ulike etiske modeller og begreper. Etisk refleksjon gir mulighet til å håndtere store og små spørsmål, konflikter og utfordringer med betydning for skolesamfunnet, hverdagslivet og det globale samfunnet. Filosofiske tenkemåter gir elevene redskaper til å analysere argumentasjon og påstander. (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Tarald Rasmussen (2020, s. 326) skriver blant annet, i sin artikkel om den historiske dimensjonen i KRLE-faget, at siden kjerneelementene nå skal være grunnlaget og utgangspunktet for videre arbeid med læreplanen, må de tåle en kritisk tilnærming.

Videre i artikkelen trekker han frem at begrepet “tradisjon” brukes to ganger i det første kjerneelementet og hvordan tolkningen av dette i stor grad avhenger av hvordan man forstår tradisjonsbegrepet. Man kan for eksempel enten forstå det som kulturemner som, gjennom tid, har blitt overført fra slektsledd til slektsledd eller som et alternativt begrep til det overordnede navnet på en religion, hvor det å fange religioners mangfold og kompleksitet er det som er av størst betydning (Rasmussen, 2020, s. 327).

Rasmussen setter videre spørsmålstegn til hvilket av det to tradisjonsbegrepene som best tilrettelegger for en dypere forståelse av det indre mangfoldet i en religion. Skal man legge

vekt på mangfoldet og bredden i religionen eller skal man ha en mer historisk tilnærming på det?

Rasmussen drøfter videre:

Man kan lett tenke at det nettopp er dette siste som ofte vil være best egnet til fokusert dybdelæring for å fremme forståelse, slik de nye læreplanene generelt legger opp til. Mens en ambisjon om å «bli kjent med» en tradisjons indre mangfold i et samtidsorientert perspektiv lettere vil føre til «overflatelæring». Anvender man distinksjonen på den kristne religion, kan man dermed spørre om man virkelig forstår det «indre mangfoldet» i kristendommen, representert for eksempel i skillet mellom protestantisk og katolsk eller mellom reformert og baptistisk, uten å nærme seg dette mangfoldet historisk og se hvordan det oppsto. Vil ikke en tilnærming til slike spørsmål med hovedvekt på hvordan alt ser ut i dag, lett føre til lite forståelse og lite dybdelæring? Man kan observere at noen har utformet sin religion slik og noen slik, men for å finne svar på hvorfor, må man gjerne ty til historien (Rasmussen, 2020, s. 328 - 329).

Kompetansemål er mål for hva elevene skal ha vært igjennom i løpet av deres tid på barneskolen. Målene er delt opp i “etter 4. trinn” og “etter 7. trinn”, og viser til at elevene skal ha kunnskaper om temaene som kompetansemålene fastslår etter de er ferdig med småskoletrinnet og mellomtrinnet. Kompetansemålene som står under er hentet fra utdanningsdirektoratet sine nettsider, og kan knyttes enten direkte eller indirekte til kristendommen.

Kompetansemål etter 4. Trinn

- *utforske og beskrive hvordan kristendom og andre religioner og livssyn kommer til uttrykk lokalt og regionalt*
- *samtale om og presentere sentrale fortellinger og trosforestillinger i kristen tradisjon*
- *sammenligne og presentere ulike årstider og høytider i kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner, som kulturarv*

- *samtale om og presentere estetiske uttrykk fra kristendom og andre religioner og livssyn*
- *bruke enkle fagbegreper i arbeidet med religioner og livssyn*
- *skille mellom ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn*
(Utdanningsdirektoratet, 2021)

Kompetansemål etter 7. Trinn

- *gjøre rede for historien til kristendom og andre religioner og livssyn i Norge, inkludert samers og nasjonale minoriteters religions- og livssynshistorie*
- *beskrive og presentere noen sentrale rituelle praksiser og etiske normer i kristendom*
- *utforske og sammenligne tekster og materielle uttrykk som kilder til kunnskap om kulturarv knyttet til kristendom og ulike religions- og livssynstradisjoner*
- *utforske og samtale om mangfold både innenfor kristne trossamfunn og andre religionssamfunn*
- *bruke fagbegreper i arbeidet med religioner og livssyn*
- *gjøre rede for ulike syn på barndom, familie og samliv i religioner og livssyn*
- *samtale om og formidle etiske ideer fra sentrale skikkelser i religiøse og livssynsbaserte tradisjoner* (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Kristendommen kan plasseres direkte under målene der det står “kristendommen” og “kristne”. Den kan også plasseres indirekte inn i kompetansemålene om “religioner”. Målene jeg har inkludert her kan derfor alle knyttes til kristendomsundervisningen. Etter 4.trinn opptar disse målene 6 av 13 kompetansemål. Det vil si at nesten halvparten av disse målene er eller kan dreie seg om kristendommen. Etter 7.trinn opptar disse målene 7 av 13 kompetansemål. Over halvparten av disse målene handler om kristendommen, eller kan handle om kristendommen. Noe som gir mening når kristendommen skal ta opp ca halvparten av faget. Til tross for dette tar verken kompetansemålene eller kjerneelementene i KRLE-faget opp dette med indre mangfold i kristendommen, og sikrer dermed ikke at dette blir inkludert i undervisningen og at elevene faktisk lærer om det. Men siden kompetansemålene er såpass åpne, og lite førende, vil det fremdeles være mulig for læreren å ha noen undervisningstimer med fokus på mangfold innen kristendommen. Det blir her opp til hva den enkelte lærer prioriterer.

2.3 Danning

Jeg vil begynne med å gjengi hva Utdanningsdirektoratet sier om danning i skolen, og det er som følger:

Grunnoplæringen er en viktig del av en livslang dannelsingsprosess som har enkeltmenneskets frihet, selvstendighet, ansvarlighet og medmenneskelighet som mål. Opplæringen skal gi elevene et godt grunnlag for å forstå seg selv, andre og verden, og for å gjøre gode valg i livet. (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Danning er en betydelig del av skolehverdagen (Jørstad, 2018, s. 9). Selve begrepet “danning” kommer av ordet dannelse og kan spores helt tilbake antikkens Hellas, hvor begrepet ble brukt i forbindelse med barneoppdragelse før det utviklet seg til å gjelde for mennesker generelt (Hovdal, 2014, s. 6-7). Danning kan altså bli forbundet med sosialisering og oppdragelse (Hovdal, 2014, s. 8).

Danning er en personlig og livslang utviklingsprosess som både uttrykker selvstendighet og individuell frigjøring, men også individets møte med det sosiale fellesskapet og ulike kulturer. Dette er en prosess som former individets oppfatning av seg selv, i tillegg til å bestemme personlige egenskaper. Disse egenskapene kan for eksempel uttrykkes i form av verdier, væremåte, holdninger og bevissthet over personens egne grenser (Bay, 2014, s. 3). Prosessen skjer både i samhandling med andre, men også i mennesket selv. Danning kan derfor bli sett på som en utvikling av personens personlige og sosiale kompetanse (Skau, ref. i Hovdal, 2014, s. 8).

Selv om det er mange faktorer som spiller inn i en så helhetlig prosess, som det danning er, er danning likevel noe som skal vare hele livet ut (Solerød, 2012, s.12). Slik som Ellen Key (1849-1926) sa det: “ Dannelse er det som sitter igjen når du har glemt alt du har lært” (ref. i Solerød, 2012, s.17).

2.3.1.Danningsteorier

Wolfgang Klafki hadde en tanke om at flere pedagoger hadde en tendens til å neglisjere store deler av det kritiske aspektet i begrepet danning. Grunnet denne oppfatningen ønsket Klafki å fokusere på de glemte elementene fra danning og å gjenoppdage disse i sitt arbeid (Larsen, 2015, s. 16). Klafki hadde et kritisk blikk da han arbeidet med de tidligere danningsteoriene, noe som resulterte i at han delte disse teoriene inn i to grupper. Disse gruppene er de vi kjenner som materiale danningsteorier og formale danningsteorier (Larsen, 2015, s. 16).

Å fokusere på aspekter som kunnskap, verdier og holdninger som samfunnet har tilegnet seg gjennom tiden, og videreformidle dette til et yngre publikum, er hovedessensen i de materiale danningsteoriene (Straum, 2018, s. 32). I skolesammenheng kan vi se at disse danningsteoriene i stor grad handler om å tilkjenne kunnskaps- og ferdighetsmål med spesifikt innhold, som igjen styrer opplæringen. I møte med disse danningsteoriene vil elevene bli presentert for en allerede bestemt kulturforståelse, som de også skal tilegne seg og etter hvert bli en del av (Joensen, 2019, s. 5).

Å ha et fokus på å utvikle elevenes evner, ferdigheter og anlegg, er et kjennetegn for de formale danningsteoriene (Straum, 2018, s. 32). Gjennom prøving, feiling og ellers egne erfaringer fra livet skal elevene tilegne seg ferdigheter og kunnskaper om verden. Disse to gruppene med danningsteorier har to forskjellige fokusområder. Hvor de materiale danningsteoriene er mer objektive da de har et fokus på det innholdsmessige, har de formale danningsteoriene mer fokus på individet, altså på subjektet (Joensen, 2019, s. 5).

Klafki mener at danning er en helhetlig prosess, og ikke en sammenfatning av ulike deler, og han stiller seg dermed kritisk til disse danningsteoriene. Klafki mener at de material danningsteoriene og de formale danningsteoriene er avhengig av hverandre for å kunne bli sett på som fullstendige, samtidig som at han mener at danningsteorien ikke burde være avhengig av slike tilføyelser (Faba-Sack, 2018, s. 16).

Siden verken de formale- eller de materiale dannelsesprosessene var tilstrekkelige nok for Klafki, presenterte han kategorial dannelse som en tredje kategori (Larsen, 2015, s. 19). Her forsøkte han å innarbeide noen elementer, fra begge de to tidligere tradisjonene, inn i sin egen kategoriale danningsteori. Dette gjorde han fordi han så på de tidligere teoriene som forskjellige deler av en helhetlig prosess (Joensen, 2019, s. 6). Den kategoriale danningen kan derfor bli sett på som et forhold mellom det objektive og det subjektive, altså forholdet mellom innholdet og individet. Her blir det objektive innholdet, eksempelvis holdninger og verdier, knyttet uløselig sammen med individets egne forståelseshorisont (Joensen, 2019, s. 6). Den kategoriale danningsteorien er en dynamisk teori, noe som vil si at danningen må ses i både en kulturell og en historisk kontekst. Teorien til Klafki blir sett på som en moderne og svært aktuell danningsteori, da den blant annet har hatt en stor påvirkningskraft innen undervisning og skole i de nordiske landene (Joensen, 2019, s. 6).

Klafkis ønske er at lærere, i en undervisningssammenheng, aktualiserer innholdet ved hjelp av eksempel bruk som klarer å belyse noe allment, samtidig som at de kan ha en annen mening enn den spesifikke konteksten som den hovedsakelig tar utgangspunkt i i (Ryen, ref i Joensen, 2019, s.7). Ut fra denne metoden vil elevene kunne tilegne seg et sett kategorier som kan hjelpe elevene med å forstå verden. Ansvar for å bestemme nøyaktig hva som er av allmenn betydning for elevenes framtid vil i dette scenarioet være læreren sitt (Joensen, 2019, s. 7). Innholdet i undervisningen burde, i følge Klafki, ha som mål at elevene skal kunne klare å bli bevisste på aktuelle samfunnsproblemer, og videre kunne reflektere rundt deres egne roller knyttet opp mot disse (Joensen, 2019, s. 7).

2.3.2. Danning i KRLE

Det ligger i religionsundervisningens vesen at den må komme i kontakt med livsforståelsen til mennesker. Undervisningen må også berøre sentrale deler av kulturen - i forhold i fortid og nåtid. Derfor dreier det seg om langt mer enn formidling og tilegnelse av ferdigheter og kunnskap. Det handler også om dannelse og identitetsutvikling (Sødal, ref i Odden, 2017, s. 19).

Dette sitatet av Sødal belyser den spesielle posisjonen faget KRLE har, i tilknytning til elevenes danning (Odden, 2017, s. 19). Selv om dannelsesoppdraget til skolen kommer

tydligere frem i den overordnede delen av læreplanen enn det det gjør i læreplanen for KRLE, er danning likevel tydelig et av formålene med faget (Odden, 2017, s. 19). Kunnskap er noe som blir sett på som et viktig redskap for å kunne få en tilstrekkelig forståelse på tvers av livssyn og religioner, i tillegg til forståelse av egen livstolkning og for å kunne utvikle egen bevissthet. På grunn av dette blir kompetansemålene i KRLE en viktig del av elevens danning (Odden, 2017, s. 19).

2.3.3 Skolens dannelsingsoppdrag

Skolen har både et dannelsingsoppdrag og et utdanningsoppdrag. De henger sammen og er gjensidig avhengig av hverandre. Prinsippene for arbeid med læring, utvikling og danning skal hjelpe skolene til å løse dette doble oppdraget (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Opplæring i skolen skal altså ikke bare handle om å tilegne elevene faglig kompetanse. Utdanningsdirektoratet (ref i Hovdal, 2014, s. 8) viser også til forskjellige former for sosial kompetanse, som man også skal tilegne seg når man går på skole. Eksempler på denne sosiale kompetansen kan for eksempel være: selvkontroll, ansvarlighet, samarbeid, selvhevdelse og empati. Dette er ferdigheter som er viktige for å kunne sameksistere i et fellesskap, og de må alle uttrykkes og læres gjennom handling (Hovdal, 2014, s. 8).

Det er i den overordnede delen av læreplanen skolens dannelsingsoppdrag forankret. Her legges det vekt på ikke-målbare resultater som for eksempel menneskelige kvaliteter eller sosial kompetanse (Hovdal, 2014, s. 9). Dette vektlegges fordi elevene skal tilegnes de rette redskapene for å være rustet i møte med livets utfordringer, som for eksempel kan være å ta vare på seg selv eller bistå andre mennesker som behøver hjelp (Utdanningsdirektoratet, ref i Hovdal, 2014, s. 9).

Grunnoplæringen noe som er en viktig del av av den livslange dannelsingsprosessen. Denne opplæringen skal gi elevene et godt grunnlag for å gjøre gode valg i livet, men også for å forstå seg på andre individer, verden, og ikke minst for å forstå seg selv (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Ordet inkludering oppsummerer godt hvordan vi kan forstå danning i skolen (Hovdal, 2014, s. 10). Begrepet legger mer vekt på at det skal være plass for alle, enn at alt skal være likt. Her handler det altså om å finne en god balanse mellom individualitet og fellesskapet. Elevene skal bli gode medmennesker som er tilstedeværende og tar hensyn til andre, samt kunne utvikle kritisk sans og vurderingsevne slik at de kan leve som et selvhevende individ i et likeverdig fellesskap. Her er sosial og personlig kompetanse viktige verktøy. Det å kunne mestre livet og hverdagen, gjennom det å være seg selv, er den livskunsten som danning er (Hovdal, 2014, s. 10).

2.4 Identitet

Oppfatningen av seg selv som et individ med en bestemt personlighet danner grunnlaget for det som blir betegnet som identitet. Identitet handler altså om hvordan vi som personer oppfatter oss selv, og består av den delen av selvoppfatningen som hver enkelt person opplever som særlig ekte, sentralt og typisk for den det gjelder (Diseth, 2021, s. 80). Minnenes våre, opplevelser, relasjonene vi har bygd og verdier som til sammen gir en opplevelse av en selv og relasjoner til andre individer, er alle med på å forme identiteten vår (Diseth, 2021, s. 80).

Vi kan dele opp identiteten i flere deler. Den delen av identiteten kalles for selvidentitet. Denne delen av identiteten er knyttet til oss selv og handler om vårt selvbilde, utseende, personligheten vår og hvordan vi velger å uttrykke oss. Holdningene våre og verdiene våre er også en del av det som kalles for selvidentitet. Den personlige identiteten din er det som gjør at du oppfatter deg selv som unik (Diseth, 2021, s. 80).

Andre deler av identiteten er knyttet opp mot våre sosiale liv. Når identiteten er knyttet til ulike grupper kaller vi det for sosial identitet. Dette er vår kollektive identitet og dreier seg om tilhørighet til ulike grupper. Eksempelvis snakker vi samme språk som andre mennesker, og vi har en etnisk tilhørighet (Diseth, 2021, s. 80). Den personlige identiteten din og den sosiale identiteten din både utfyller hverandre og er avhengige av hverandre. Det er derfor viktig å se dem i sammenheng (Aksnes, 2021).

Identitet er noe som blant annet handler om vår selvoppfatning og vårt selvbilde. Vi kan derfor betrakte identitet som et resultat av selvrealisering. Det å finne en egen identitet handler om å skape et selvbilde som det er mulig for enkeltperson å leve opp til og akseptere. Deretter er det viktig å etablere en livsstil som stemmer overens med dette selvbilde som vi har skapt. Identitet bygger altså på en oppfatning av hvem vi er, det som er spesielt med oss, og hvilke talenter og egenskaper vi har mulighet til å realisere (Diseth, 2021, s. 80-81).

2.4.1 Identitetsutvikling i skolen

“Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap.”
(Utdanningsdirektoratet, 2019).

For at den enkelte skal få en følelse av tilhørighet til samfunnet, er felles referanserammer svært viktig. Disse rammene kan bidra til en følelse av samhold, samtidig som at de forankrer individets identitet i en historisk sammenheng og, ikke minst, i et større fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2019). Rammene skal også gi rom for mangfold, og elevene skal gis innsikt i hvordan vi sameksisterer med ulike perspektiver, livsanskuelser og holdninger (Utdanningsdirektoratet, 2019). Erfaringene elevene får når de møter forskjellige kulturer og tradisjoner vil bidra til å forme elevenes identitet.

Det norske samfunnet har gjennom tidene blitt påvirket av forskjellige strømninger, kulturer og tradisjoner. I en verden som bare blir tettere og tettere knyttet sammen, og befolkning som blir mer og mer sammensatt, er kulturforståelse og språk viktigere enn noen gang (Utdanningsdirektoratet, 2019). Skolen har i oppdrag å støtte utviklingen av elevenes identitet, gjøre dem trygge på deres synspunkt, formidle de verdiene som er nødvendige for å møte og delta i mangfoldet, og åpne dører mot fremtiden og verden (Utdanningsdirektoratet, 2019).

2.4.2 Identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse

Skolen har et oppdrag til å bidra til at alle elever får både identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse. Med dette med identitetsbekreftelse i skolen menes det at skolen skal bygge på elevenes erfaringer og kunnskaper, slik at elever skal kunne kjenne seg igjen. I tillegg til dette skal alle elever lære noe nytt. Elevene skal altså lære å forholde seg til en verden hvor det finnes ulike virkelighetsforklaringer og forståelsesmåter. Det er dette vi perspektivutvidelse (Hauge, 2014, s. 27 - 28).

I den felleskulturelle skolen har, som sagt, alle elever rett på å få både identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse. Det pedagogiske arbeidet i en slik skole dreier seg derfor om å skape gode læringssituasjoner for alle elevene, uansett hvilken kulturell eller språklig bakgrunn de har (Hauge, 2014, s. 11). KRLE er et fag som kan sees på som en god møteplass for elever. Faget tar opp og introduserer elevene for ulike verdier og trosspørsmål som kan drøftes på en støttende og likeverdig måte. KRLE er også et fag hvor man tenker at det skal være mulig å få til både perspektivutvidelse og identitetsbekreftelse på en naturlig måte.

I 2003 foretok Geir Winje en analyse av lærebøker i KRL, datidens KRLE. Her så han på hvordan lærebøkene presenterer kunstbilder og hvordan de formidler fortellerstoff. Her kom han frem til at det ikke er sikkert at religiøse elever faktisk kan kjenne seg igjen i kunstverkene som blir brukt i læremidlene. Grunnen til dette er at det finnes mange ulike retninger innen de store religionene og at det derfor ikke er sikkert at for eksempel en kristen asiatisk elev kan identifisere seg med de europeiske kunstverkene som gjerne brukes for å fremstille kristendommen. (Winje, 2003, s. 50)

Hvis disse funnene er tilfelle, er verken identitetsbekreftelse eller perspektivutvidelse noe som er en selvfølge at elevene opplever i KRLE-faget. Dette er noe jeg kommer tilbake til i løpet av oppgaven min.

2.5 Innenfra - utenfra perspektiv

I dagens samfunn vil det være vanskelig, om ikke umulig, å finne en klasse hvor både læreren og alle elevene har et helt likt livssynsståsted. I artikkelen Innenfra eller utenfra, faglig eller personlig? Av Levi Geir Eidhamar (2019) presenterer Eidhamar for særtrekk til de forskjellige faglige perspektivene, i tillegg til å drøfte perspektivenes fordeler og ulemper. Eidhamar presenterer de ulike formene for perspektiv på følgende måte:

- *Det personlige utenfraperspektivet er tilnærmingen man som privatperson har til religioner og livssyn man selv ikke tror på*
- *Det personlige innenfraperspektivet er forholdet man har til eget livssyn*
- *Det faglige utenfraperspektivet beskriver og analyserer en livssynstradisjon vitenskapelig uten å ta hensyn til rådende synspunkter innen tradisjonen selv*
- *Det faglige innenfraperspektivet gir en vitenskapelig beskrivelse og analyse av mangfoldet i hvordan ulike tilhengere av et livssyn forstår sitt eget livssyn sett innenfra (Eidhamar, ref. i Eidhamar, 2019, s.28)*

I artikkelen konkluderer Eidhamar med at de faglige innenfra- og utenfraperspektivene har begge både fordeler og ulemper, og at disse perspektivene kommer pedagogisk best til rette når de utfyller hverandre (Eidhamar, 2019, s.41). Eidhamar mener også at et faglig innenfraperspektiv burde dominere i undervisningssammenheng, med den hensikt av å øke respekten for andres tro, øke evnen til kognitiv empati og gi elevene mulighet til gjenkjennelse av eget livssyn (Eidhamar, 2019, s.41).

2.6 Mangfold i Norge

SSB sin statistikk av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre viser hvor mange bosatte personer i befolkningen som tilhører disse to gruppene. Tall fra 2022 viser at det, i Norge, bor 819 356 innvandrere og 205 819 norskfødte med innvandrerforeldre. Hvis vi skulle slått sammen disse gruppene, og sett på hvor mange innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre det er, i Norge, i alt er tallet på 1 025 175, noe som tilsvarer 18,9 prosent av den norske befolkningen (Statistisk sentralbyrå, 2021).

Statistisk sentralbyrå har laget en oversikt over migrasjonen til Norge. Disse tallene stammer fra 2022 og viser at majoriteten av migrantene som kommer til Norge opprinnelig kommer fra Polen. Figuren viser også at migrasjonen fra Polen til Norge er godt over dobbelt så stor, som neste migrantland på listen, som er Litauen. Sverige kommer på en tredje plass for migrasjon til Norge. Videre på listen finner vi Syria, Somalia, Tyskland, Eritrea, Irak, Filippinene, Thailand, Pakistan, Danmark, Iran, Russland, Afghanistan, Romania, Storbritannia, India, Vietnam og tilslutt Bosnia-Hercegovina (Statistisk sentralbyrå, 2021).

Det finnes mange og sammensatte grunner til at folk flytter over landegrensene. Noen av disse grunnene kan for eksempel være at man har familie eller finner kjærligheten i et annet land. Noen flytter også fordi de har fått studieplass eller arbeid i et annet sted. Det finnes også mindre hyggelige grunner til at folk flytter. Her kan noen av disse grunnene eksempelvis være at det er vanskelige økonomiske forhold i landet man kommer fra, noen må kanskje flykte fra naturkatastrofer, som vi har sett en del av i det siste, mens andre må flykte fra krig og konflikt (Røde kors). Mange av personene som selv har migrert til Norge har en kristen bakgrunn. Deres spiritualitet, tro, og ikke minst erfaringer gjør det kristne fellesskapet i Norge til noe mer mangfoldig. (Den norske kirke, 2020).

Både statsvitenskapelig og empirisk forankret forskning om det religiøse mangfoldet i Norge, de siste tre tiårene, har gjerne hatt et sterkt fokus på ikke-kristne religiøse minoriteter. Til tross for dette, så vet vi at noe av den sterkeste veksten i antall registrerte medlemmer innen tros- og livssynssamfunn, her i Norge, er blant kristne med innvandrerbakgrunn. Denne veksten er heller reflektert i kristne migrantmenigheter, enn i en vekst i antall medlemmer i Den norske kirke som har innvandrerbakgrunn (Bangstad, 2019).

Ssb sin statistikk om tros- og livssynssamfunn synliggjør antall medlemmer i de trossamfunnene og livssynssamfunnene utenfor Den norske kirke som søker om statsstøtte. Her kan vi se at det tilsammen, i alle disse tros- og livssynssamfunnene, er 680 211 medlemmer. Av disse 680 211, tilhører 370 997 et kristent trossamfunn, noe som utgjør en prosentandel på 54,5% av alle som er medlemmer av et tros- eller livssynssamfunn, utenfor den norske kirke (Statistisk sentralbyrå, 2021).

2.7 Tidligere studier av migrantreligioner

På 2000-tallet utviklet studiet av migrantreligioner seg til å bli et sentralt tema for forskningen om samtidsreligion. Dette var på grunn av erfaringen om at et økende antall migranter hadde dannet nye religiøse minoriteter i de vestlige landene. Mye av forskningen var fokusert på ikke-vestlige migranter, noe som førte til at kristendommen ikke ble like prioritert i det nye fokuset på migrantreligioner, spesielt her i Europa. Forskningen fokuserte heller på mer fremmede minoriteter, som for eksempel hinduistiske, muslimske og buddhistiske grupper (Martikainen, 2016, s. 11). Siden midten av 1990-tallet har det vært tydelig at det i hovedsak har vært fokus på muslimer, innen europeisk migrasjonsforskning, noe som ble enda tydeligere etter angrepet på World Trade Center, i New York, 11. september 2001 (Foner & Alba, ref i Martikainen, 2016, s. 11).

Den europeiske interessen for islam er noe som også har påvirket nordisk forskning og nordiske oppfatninger generelt. Derfor har muslimer også blitt et sentralt forskningsfelt for de nordiske landene. Internasjonal migrasjon har vært og er en drivkraft når det gjelder religiøs endring både lokalt og nasjonalt i Norge. Dette gjelder også andre religioner enn bare Islam (Jacobsen, ref i Martikainen, 2016, s. 12).

På tidlig 2000-tallet var det blitt vanlig å gjøre antagelser om at migranter i Europa var hovedsakelig muslimer. Først i 2012, i rapporten *Faith on the Move. The Religious Affiliations of International Migrants* av The Pew-Templeton Global Religious Futures Project, kom det frem at det faktisk var kristne som var den største religiøse gruppen blant internasjonale migranter totalt i både USA og Europa. Rapporten viste blant annet at rundt 57 prosent av migrantene i Europa kom fra en kristen bakgrunn. Tallene for de nordiske landene ligger på rundt det samme som det europeiske gjennomsnittet (Martikainen, 2016, s. 12).

Selv om islam har vært den religiøse tradisjonen det har vært mest forskning rundt, betyr ikke det at kristendommen har blitt helt ignorert (Martikainen, 2016, s. 15). Flere miljøer innen nordisk religionsforskning har begynt å interessere seg mer for kristne migranter. I både Sverige og Danmark har denne forskningen kommet noe lengre enn her i Norge. Til tross for

denne nye interessen for migrantkristendom, virker det likevel som at resultater i liten grad når frem til andre migrasjonsforskere, offentlige tjenester som jobber med migranter eller ut i samfunnsdebatten generelt (Aschim, Hovdelien & Sødal, 2016, s. 9).

2.8 Migrantmenigheter

Roald M. Synnes, som har vært ansvarlig for mye av forskningen på kristne migranter i Norge det siste tiåret, forklarer begrepet migrantmenighet som “et internasjonalt begrep som ofte brukes til å referere til ulike religiøse trossamfunn som domineres av innvandrere og deres barn og/eller er etablert av innvandrere selv” (Synnes, ref i Bangstad, 2019). Begrepet omfatter altså alle menigheter som er stiftet, bestående og ledes av mennesker med innvandrerbakgrunn (Desta, 2019).

Kristne migranter i Norge møter kirkelivet på forskjellige måter. Mens noen deltar i lokale menigheter i sitt nærmiljø, danner andre sine egne menigheter. Det skapes ofte grunnlag for en ny menighet når mennesker, med bakgrunn fra samme land, samles til bønn, fellesskap, bibellesing eller gudstjenestefeiring. I mange av disse tilfellene er det gjerne mennesker med tidligere erfaring med menighetsarbeid i hjemlandet som tar initiativ til å danne en slik gruppe. I dannelsen av slike menigheter er felles erfaringer, språk og uttrykksformer fra hjemlandet ofte viktige elementer. Menigheter som dette omtales gjerne som “migrantmenigheter” (Desta, 2019) I løpet av de siste tiårene er det rapportert at mer enn 250 migrantmenigheter, med gudstjenestefeiring på 40 ulike språk, er blitt etablert i Norge (Den norske kirke, 2020). Det er store variasjoner på medlemstallene i disse menighetene, mens noen kan ha over tusen medlemmer og ha eksistert en stund, kan andre være i startfasen og kun ha et titalls medlemmer. Dette antallet migrantmenigheter inkluderer imidlertid ikke Den katolske kirke som organiserer migrantarbeid gjennom messer og sjeletongtjeneste på forskjellige språk til forskjellige nasjonaliteter. Kartleggingen av menighetene omfatter heller ikke Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, Jehovas vitner og ikke-trinitariske pinsevenner. Tallene representerer heller forskjellige konfesjonelle tradisjoner innenfor økumenisk akseptert kristendom som ulike ortodoksiske kirker, baptister, pinsekarismatiske og uavhengige menigheter (Desta, 2019, s. 16). Disse menighetene kan kategoriseres i to ulike grupper. Den ene gruppen består av menigheter med en konfesjonell tradisjon og en felles språk- og nasjonalitets-bakgrunn, der det brukes andre språk enn norsk eller engelsk. Den

andre gruppen består av internasjonale menigheter med individer fra forskjellige nasjonale bakgrunner, hvor engelsk brukes som felles språk (Desta, 2019, s. 16).

2.8.1 Kristne migranter i Norge

Den kirken som kan regnes som den største migrantkirken i Norge er den katolske kirke, grunnet de aktuelle og historiske forholdene som binder katolisismen i Norge med migranter fra forskjellige land (Desta, 2019, s.17). Fra det historiske ståstedet var tilbakekomsten av katolisisme i Norge knyttet til mennesker med en annen nasjonalitet som oppholdte seg i Norge (Desta, 2019, s.17). I 1843 ble St. Olav, Norges første katolske menighet grunnlagt, takket være franske diplomater (Desta, 2019, s.17). I ettertid har migrasjon videre vært en signifikant faktor for katolisismens vekst i Norge, noe som har ført til at katolikker fra hvert hjørne av verden kan komme til en kirke med et stort kulturelt og språklig mangfold. Messer foregår ofte på flere ulike språk og det finnes tilpassede pastorale tjenester (Desta, 2019, s.37).

St. Pauls menighet i Bergen, går under den katolske kirke, og har en rekke nasjonale grupper innad i menigheten. På St. Pauls sine nettsider finnes det en oversikt over messetider i kirken. Her kan vi blant annet se at messene blir utført på forskjellige språk, for eksempel vietnamesisk, fransk, spansk osv. Det finnes også forskjellige sider, på nettsiden, for de forskjellige nasjonale gruppene, hvor det blant annet står litt om aktiviteter og informasjon om ledere eller kontaktpersoner for gruppene. De forskjellige gruppene med oppført på nettsiden er: eritreisk gruppe, filippinsk gruppe, fransktalende gruppe, litauisk gruppe, norsk gruppe, polsk gruppe, portugisisktalende gruppe, spansktalende gruppe, tamilsk gruppe og vietnamesisk gruppe (St. Paul Menighet).

Den romersk-katolske kirken har hatt en kraftig økning i medlemmer i løpet av det siste tiåret. Kirken gikk fra ha 67000 medlemmer i 2010 til 165000 medlemmer i 2020. Dette gjør kirken til det største kristne samfunnet i Norge, etter Den norske kirke (Corneil, 2020). Denne økningen i medlemstall i den romersk-katolske kirke har, i artikkelen "Norge - et sekulært samfunn?" av Liv Taule (2014), blitt forklart av innvandring fra hovedsakelig Polen. Det eneste trossamfunnet som har opplevd en større vekst, enn den romersk-katolske kirke i

medlemstall, er den ortodokse kirken som har hatt en vekst på 235 prosent. De gikk fra et medlemstall på 8500 i 2010 til 28500 i 2020 (Corneil, 2020). Ortodokse kirker er altså et av de blomstrende kirkesamfunnene i Norge og de består gjerne av individer med russisk, bysantisk og orientalsk bakgrunn (Desta, 2019, s. 17).

Det var i året 1931 den ortodokse kirke formelt ble etablert i Norge (Thorbjørnsrud, 2016, s. 71). I dag finnes det seks ulike menigheter fra den ortodokse kirke, som har en tilhørighet til seks ulike jurisdiksjoner, som er underlagt fem ulike patriarkater (Thorbjørnsrud, 2016, s. 68). Majoriteten av migrantene, som tilhører den ortodokse kirke, har bosatt seg i Norge etter 1990, dermed har de fleste fremdeles en forbindelse til slektninger og andre bekjente som er bosatt i hjemlandet (Thorbjørnsrud, 2016, s. 80). Noen av migrantene har gjerne en tanke om å flytte tilbake til hjemlandet etterhvert, noe som gjør at enkelte også har et ønske om å opprettholde tilhørigheten til sin nasjonalitet (Thorbjørnsrud, 2016, s. 80). Noe som kan bidra til denne følelsen kan være kontakt med moderkirken (Thorbjørnsrud, 2016, s. 80). Vi finner blant annet Hellige Nikolai menighet i Oslo, som sies å være den første ortodokse menigheten i landet, og som ble stiftet i forbindelse med at russiske flyktninger kom til Norge etter første verdenskrig (Desta, 2019, s. 17). Vi finner også en greskortodoks kirke, Maria Bebudelses kirke, som ble grunnlagt i 1965 (Desta, 2019, s. 18). I 1996 startet russisk ortodokse kirker å etablere seg i Norge (Desta, 2019, s. 18). I 1993 ble det også grunnlagt en bulgarsk ortodoks kirke i landet, som ble oppkalt etter lærerne St. Kiril og St. Metodij (Desta, 2019, s. 18). Under Serbia-Kosovo konflikten på 90-tallet, hvor flere ble sendt på flukt, fulgte kirken serberne i deres vandring til Norge. Dette førte til at vi fikk en serbisk-ortodoks kirke i Norge (Desta, 2019, s. 19). Etter at Romania og Bulgaria fikk medlemskap i den europeiske unionen i 2007, var det flere fra disse landene som som reiste til Norge. Dette førte til at den rumensk-ortodokse kirken ble stiftet i Norge i 2008 (Desta, 2019, s. 19).

Selv om de fleste som migrerer fra Asia til Norge kommer fra land der majoritetsreligionen ikke er kristendom, er det mange likevel mange kristne blant dem. Vietnamesiske, filippinske, tamilske kristne og ulike folkegrupper fra Myanmar har både sjelesorg og messer på deres språk hos Den katolske kirke i Norge. Det er også oppstått protestantiske menigheter blant migranter for Kina, Vietnam, Sri Lanka og Filippinene (Desta, 2019, s. 19-20). Burmesiske baptister fra Chin- og Karen-folket har dannet flere egne menigheter i Norge, men egne

systemer for organisering. Likevel har de knyttet seg til Det Norske Baptistsamfunn. Selv om mange burmesiske menigheter leier lokaler, har noen få kunne kjøpt seg sine egne forsamlingshus. Den er også en del burmesere som melder seg inn i norsktalende baptistmenigheter. Her lages det gjerne egne program eller møtepunkter for ulike språk for å imøtekomme behovet (Desta, 2019, s. 19-20).

I løpet av 1960- og 1970-tallet kom flere tamilske menn til Norge som arbeidsinnvandrere i fiskeindustrien. Etter innvandrerstopp i 1975 fortsatte tamiler å migrere til Norge for å blant annet gå studier, men også gjennom familierelasjoner. Fra 1983, da den politiske konflikten i Sri Lanka spredte seg, ble Norge en sentral destinasjon for mange tamilske flyktninger. Mange av de tamilske migrantene som først kom til Norge var katolikker. Selv om de fleste tamiler i Norge, i dag, tilhører en katolsk eller hinduistisk tro, har det vært et økende antall protestantiske menigheter blant dem. Faith baptistmenighet i Oslo har blant annet vokst fra å bare ha seks deltakere til noen hundre medlemmer (Desta, 2019, s. 20).

Vietnamesere har blitt en viktig del av katolske menigheter i Norge. De første vietnamesiske migrantene kom til Norge i løpet av Vietnamkrigen, mens senere kom flere vietnamesere for familiegjenforening og inngåelse av ekteskap. Som tidligere nevnt, er det vokst frem flere protestantiske vietnamesiske menigheter i løpet av de siste to tiårene. En av disse er Den vietnamesiske baptistmenighet i Oslo (Desta, 2019, s. 20-21).

Den filippinske migrasjonen til Norge har ført til at flere menigheter med filippinsk opphav er blitt etablert. Det er flere grunner for at filippinere har migrert til Norge, eksempelvis arbeidsinnvandring, familiegjenforening og giftemål. Det har vært en økning av Filipino katolikker i Norge. I tillegg til disse har også Filipino Adventister blitt en del av norske adventistunion. Det er også blitt stiftet ulike pinsekarismatiske Filipino menigheter på østlandet, blant disse finner vi "Jesus is Lord Church" som er en verdensomspennende, karismatisk menighet med filippinsk opphav (Desta, 2019, s. 21).

Kinesere har kommet til Norge av forskjellige grunner. Noen har kommet som flyktninger, andre har kommet grunnet handel, studier og jobb. Dette har resultert i at Nordic Chinese Christian Church har fått avdelinger i Oslo, Stavanger og Bergen (Desta, 2019, s. 22).

Antallet innvandrere fra land i Afrika er svært mye mindre enn antall innvandrere fra Asia, i tillegg til at innvandrere fra Afrika ikke har vært like lenge i Norge. På slutten av 90-tallet ble det en økning av afrikanske flyktninger og asylsøkere (Desta, 2019, s. 24). Somaliere er i dag den største gruppen innvandrere til Norge fra et afrikansk land, etterfulgt av eritreere og etiopiere (Desta, 2019, s. 24).

Den afrikanske kristendommen i Norge stammer gjerne fra land som Eritrea, Etiopia, Nigeria og Ghana, men også fra mindre kristne fellesskap fra land som Kongo, Liberia, Kenya, Rwanda, Sør-Sudan, Burundi og Madagaskar (Desta, 2019, s. 24). De største menighetene er de eritreiske og etiopiske ortodokse menigheten (Desta, 2019, s. 24).

I 1985 ble den første eritreiske ortodokse menigheten stiftet, og i ettertid har det blitt stiftet nærmere 40 menigheter, i alle størrelser, rundt om i landet (Desta, 2019, s. 24). Den første etiopiske ortodokse menigheten i Norge ble stiftet 10 år senere, i 1995 (Desta, 2019, s. 24). Som de fleste andre folkegrupper, finnes det også en variasjon i religion og livssyn for eritreere og etiopiere, så personer fra disse folkegruppene har tilknytning til protestantiske menigheter også, og den første menigheten ble dannet i 1994 (Desta, 2019, s. 25). Det tilbys også romersk-katolsk sjelesorg, som betjener eritreiske katolikker (Desta, 2019, s. 25).

I Norge finnes det også en koptisk ortodoks kirke. Etiopiske og eritreiske ortodokse blir gjerne forbundet med denne kirken grunnet historiske bånd og fellestrekket med at de ortodokse brøt med det økumeniske kirkefellesskapet grunnet læren om Jesus to nature (Desta, 2019, s. 25). Selv om de blir forbundet med denne kirken er det fremdeles skiller mellom dem og kopterne (Desta, 2019, s. 26).

Som følge av migranter fra Nigeria og Ghana, som har innvandret til Norge, ble en norsk avdeling av kirkesamfunnet “The Redeemed Christian Church og God”, med opprinnelse fra Nigeria, etablert i året 2000. Kirken har nå flere menigheter rundt om i landet (Desta, 2019, s. 26). Migranter fra Ghana har også stått bak en rekke menighetsprosjekter. Enkelte av disse er fremdeles i virksomhet, mens andre har opphørt med tiden. Afrikanere fra andre land, som for eksempel Burundi, Kenya, Kongo og Rwanda, har også enkelte menigheter i Norge (Desta, 2019, s. 26).

2.8.2 Livet i migrantmenighet

I møte med migrantmenighetene finner vi en åndelighet og et menighetsliv med stort fokus på bønn, faste (i de pinsekarismatiske og ortodokse menighetene), lovsang og musikk ved bruk av både moderne- og tradisjonelle instrumenter. Fellessamlinger med gudstjenester er sentrale i disse menighetene, men også flere samlingspunkter i ikke like store grupper som for eksempel bibelgrupper, bønnemøter og andre tjenestegrupper spiller en stor rolle her, spesielt i de protestantiske tradisjonene (Desta, 2019, s.30). Fellessamlingene kan, i noen av disse menighetene, vare i mer enn to timer. Møteformen innebærer her blant annet bønn, skriftlesning, lange prekener og lovsang. I de ortodokse menighetene kan gudstjenesten gjerne begynne tidlig på morgenen og vare i flere timer. Ortodokse menigheter arrangerer også gjerne store festgudstjeneste opptil flere ganger i året. En viktig del av fellessamlingene i de fleste menighetene er fellesskap og det å dele et måltid sammen (Desta, 2019, s.30).

Menighetene betjenes av pastorer og ulike undergrupper, som åndelige ledere, i de protestantiske menighetene og prester med assistanse fra diakoner i de ortodokse menighetene (Desta, 2019, s.30).

Alle har en viktig plass i disse menighetene, dette inkluderer også kvinner, ungdom og barn. Jenter og gutter deltar ofte i sanggrupper eller i et kor, som gjerne også leder lovsang under samlinger og gudstjenester (Desta, 2019, s.30). I mange tilfeller i disse menighetene ta kvinner på seg et ansvar for diakonale tjenester. Dette kan for eksempel være forberedelse av nattverd, kirkekaffe og lignende. I tillegg deltar mange i menighetsrådet (Desta, 2019, s.30). Svært få av migrantmenighetene eier egne bygg, noe som resulterer i at de leier lokaler av en

annen part. Dette kan være andre kirker eller menigheter, og også andre virksomheter (Desta, 2019, s.30).

Enkelte kristne migranter tar på seg en rolle som misjonær i det norske samfunnet, og mange av de protestantiske menighetene oppfordrer gjerne til å omvende mennesker, både de som er av samme bakgrunn, og andre (Desta, 2019, s.30). Mange av menighetene har store planer, og en sterk misjonsambisjon og åndelighet står sterkt i menighetene (Desta, 2019, s.31). Enkelte av disse menighetene vil også være kritiske til storsamfunnet, som kan ses på som å være sekulært. I de ortodokse menighetene handler misjonsforståelsen om å holde fast på troen gjennom et synlig og tydelig kirkeliv (Desta, 2019, s.31).

2.9 Lærebokas rolle i skolen

Ut fra både erfaringer og mer presise undersøkelser, som blant annet nyere klasseromsforskning, kan vi se at mye av lærerens undervisning er sterkt styrt av læreboka. Innholdet i lærebøkene avgjør gjerne den faglige fremdriften i de teoretiske fagene, gjennom blant annet lærerens undervisning, lekser, vurderinger osv. Ofte er både lærere og elevene av den oppfatning at det som står i lærebøkene er pensum, ikke det som står i læreplanene (Koritzinsky, 2016, s. 231).

Fra en tid til en annen, har man gjerne tenkt at lærebokas tid snart er forbi. Disse tankene har blant annet vært basert på både pedagogiske grunner og teknologiske nyvinninger. Til tross for dette, så har læreboka vist seg til å være svært overlevelsedyktig. I enkelte av skolefagene har lærebøkene også gjennomgått endringer i både utforming og innhold (Selander og Skjelbred, referert i Skrunes, 2010, s. 15).

Steffan Selander (referert i Skrunes, 2010, s.15) mener følgende om læreboken i skolen:

Läroböcker är inte bara redskap för undervisning utan också en minnesbank för kunnskap och kommunikation(...) De fungerar som redskap för lärande, som informationskällor men också som socialt minne. Läroböcker utgör den plats där vi har placerat sådana facta, förklaringar og exempel som vi ser som grundläggande,

giltiga, objektiva och nödvändiga för vår gemensamma sociale och kulturella orientering. Olika lärböcker utgör tillsammans ett minnesbibliotek, en första källa för nybörjare att ösa och, samtidig, ett instrument för kontroll. Därmed är de olika texter.

Selander viser til flere funksjoner som læreboka har:

- *Den er et redskap for undervisning og læring*
- *Den samler opp kunnskap og innsikt som anses som grunnleggende og viktig*
- *Den gir en form for felles referanseramme med betydning for samtale, formidling og samhörighet.*
- *Den utgjør et første innsteg i det kunnskapsunivers som de ulike fagene leder inn til*
- *Den er et kontrollredskap.* (Skrunes, 2010, s.15).

2.9.1 Lærebokgodkjenning avskaffet

Den offentlige godkjenningen av elevenes lærebøker varte i over hundre år, før den ble avskaffet av Stortinget i 2000. Gjennom flere generasjoner, av både elever og lærere, bidro denne godkjenningsordningen til at lærebokas autoritet og styrende funksjon (Koritzinsky, 2016, s. 232).

Debatten om avskaffelsen dreide seg om “kvalitetssikring” kontra “statlig sensur”. Mens noen mente at ordningen innebar en offentlig ensretting av opplæringen i skolen og at den stred mot ytringsfriheten, mente de som ville beholde ordningen, at den kunne bidra til en kvalitetssikring av bøkene og dermed undervisnings innhold. I tillegg til dette, så påpekte de som ønsket ordningen, at det kun var hovedboken til elevene, i de forskjellige fagene, som måtte godkjennes. Lærerne og elevene hadde ellers full frihet til å supplere med flere bøker og andre typer tillegglitteratur og kilder som emnehefter, internett, avisartikler, oppslagsbøker osv (Koritzinsky, 2016, s. 232). Uten den offentlige godkjenningen av lærebøker er det enda viktigere for lærere å kunne begrunne hvorfor de vil bruke de lærebøkene som de tar i bruk, og reflektere over hvilke krav de har til bøkene (Koritzinsky, 2016, s. 232 - 233).

2.9.2 Lærebokas rolle i KRLE-faget

I 2007 ble Norge dømt for KRL-faget, i den europeiske menneskerettsdomstolen. Her ble blant annet temaet om nøytralitet trukket frem (Skeie, 2017, s. 26). Da læreplanen i faget skulle revideres, i etterkant av dommen, ble advokater brukt som konsulenter. Dette var et tiltak som blant annet ble gjort for at det skulle bli brukt korrekt terminologi i utformelsen av faget (Skeie, 2017, s. 27). Det ble også formulert en tekst som inkluderte formuleringer angående ønsket undervisning i læreplanen for 2008. Denne teksten inneholdt blant annet ord som “pluralistisk”, “objektiv” og “kritisk”. I ettertid, kan denne teksten nesten bli sett på som den offisielle norske måten for å tolke et nøytralt, upartisk og ikke-konfesjonelt religionsfag (Skeie, 2017, s. 27). I et forsøk på å forholde seg nøytrale, har lærere i KRLE-faget blitt svært avhengige av lærebøker. Dette er fordi de antar at disse bøkene sikrer en form for nøytralitet i undervisningen (Skeie, 2017, s. 34). På denne måten så legger lærebøkene i KRLE, på noen måter, føringer for hva, og hvor mye av hva, som det skal bli undervist om.

3.0 Metode

Krumsvik og Jones (2019, s. 16) skriver i boken *Kvalitativ metode i lærerutdanningen* at ”Forskning handler om å finne rett metode til rett forskningsspørsmål[...]”. I dette kapitlet skal jeg redegjøre for de metodiske valgene jeg har tatt for å svare på problemstillingen “Hvordan blir migrantkristendom presentert i lærebøkene? Og hvordan kan dette påvirke skolens danningsoppdrag?” Jeg skal presenterer datamaterialet jeg har valgt å analysere i denne studien. Her vil jeg også skrive om avgrensninger jeg har gjort da jeg skulle velge ut dette materialet. Jeg skal også gjøre rede for analyseprosessen og hvilke valg jeg har tatt her. Avslutningsvis i denne delen skal jeg skrive om validitet og reliabilitet i oppgaven min.

3.1 Lærebokanalyse som metode

Magne Angvik (1982) presenterer, i artikkelen *Skolebokanalyse* som tema for lærerutdanning og forskning i *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, ulike metoder som kan benyttes i arbeidet med lærebokanalyse. Angvik skriver at lærebokanalysene kan settes i ulike grupper. Den første gruppen Angvik presenterer handler om antall bøker som skal analyseres. Denne gruppen kan

deles i 2, enkeltanalyser og gruppeanalyser. Når man foretar en enkeltanalyse, analyserer man enkelte bøker. Formålet med denne formen for analyse er å korrigere lærebøker for eventuelle feil og ensidige vinklinger, for at undervisningen skal bære preg av at lærebøkene er faglig korrekte (Angvik, 1982, s. 370). I en gruppeanalyse av bøker analysert. Disse blir enten analysert horisontalt, som vil si at bøkene som blir analysert er fra samme tidsperiode, eller vertikalt, hvor et spesielt tema blir undersøkt over tid (Angvik, 1982, s. 371). Om man foretar en gruppeanalyse vil det falle seg naturlig å sammenligne bøkene som en del av arbeidet (Angvik, 1982, s. 371).

Den andre gruppen handler om interessene bak analysen. Denne gruppen kan deles i 3. Analysen kan ha som hensikt å vurdere om bøkens innhold stemmer overens med dagens forskning, og vil dermed ha en fagvitenskapelig interesse (Angvik, 1982, s. 371). Analysen kan ha pedagogisk teori og praktisk bruk som interesse, og foreta en undersøkelse for å kontrollere samsvaret mellom disse (Angvik, 1982, s. 371). Analysen kan også være drevet av politiske interesser, hvor man blant annet kan se om bøkene stemmer overens med lovgivninger og fagplaner (Angvik, 1982, s. 371).

Angvik (1982, s. 373) refererer videre til Wolfgang Marienfelds inndeling i tre metoder. Her understreker han også at overgangen mellom disse tre metodene er flytende og at det er mulig å benytte seg av forskjellige metoder i en analyse. Dette gjelder både for analyse av enkeltbøker, ved lengdesnitt- eller tematiskeundersøkelser av grupper av nasjonale bøker, men også i internasjonale prosjekter. Jeg skal nå gjøre rede for de tre metodene.

Det man kan kalle for deskriptiv-analytisk eller hermeneutisk metode er den metoden som historisk sett er blitt mest benyttet. I en skoleboksanalyse er det skolebøkene som er kildene. Her er det forskeren som tolker tekstens innhold og utfra denne tolkningen skaper en mening. På grunn av dette og siden en skolebok bygger til en viss grad på en annen fremstilling som igjen bygger på tidligere forskning, i tillegg til å kunne være forvirrende og tilfeldig sammensatt, er et problem med denne metoden i verifiseringen av resultatene (Angvik, 1982, s. 375). En hermeneutisk metode fungerer best når det er helheten i et innhold eller

fremstillingsform for en gruppe bøker eller enkeltbøker som skal vurderes. Svakheterne med en slik metode kan reduseres dersom den benyttes sammen med en annen metode (Angvik, 1982, s. 375).

Den kvantitative innholdsanalysen har, i senere undersøkelser blitt tatt mer og mer i bruk. Denne metoden bygger på en empirisk forskningsmetode som ble utviklet innen samfunnsvitenskapen. Her skilles det vanligvis mellom romananalyse og frekvensanalyse. Ved romananalyse er det omfanget av fremstillingen som blir målt. Her blir det gjerne fastlagt antall sider og linjer for et bestemt saksforhold, gjennom en kartlegging av omfanget i enten spaltelengde eller kvadratcentimeter. Man får da både et absolutt og relativt mål for omfanget av en fremstilling, og dermed et uttrykk for den betydningen forfatterne av den analyserte boken legger på disse forholdene i sine fremstillinger. Ved frekvensanalyse vil man heller telle hvor mange ganger eksempelvis et navn blir brukt i fremstillingen. Dette gjør man for å få et bilde av den betydningen dette navnet eller denne personen tilknyttet navnet har i fremstillingen av en bestemt historisk sammenheng (Angvik, 1982, s. 374-375). Fordelen med den kvalitative innholdsanalysen er at resultatene er lette å etterprøve og man er også mindre avhengige av forskerens egne tanker. Ulempen med denne formen for analyse er at det kun er spørsmål som kan gi kvantifiserbare svar som kan stilles til bøkene som analyseres. Denne bruken blir derfor gjerne brukt til innholdsanalyser og som en hjelpefunksjon til andre metoder når det gjelder skolebokanalyse (Angvik, 1982, s. 375).

Den kvalitative innholdsanalysen befinner seg et sted mellom den kvantitative metoden og den hermeneutiske metoden. Ved denne metoden forsøker man gjerne å ta vare på fordelene ved de to andre metodene og redusere svakheterne deres. Her benyttes et detaljutformet kategorisk system som både kan gå på fremstilling, innhold, arbeidsoppgaver, bilder, kart og kilder og man forsøker å kvantifisere kvalitative utsagn. I den kvalitative innholdsanalysen stilles en rekke forskjellige spørsmål og svarene fremstilles ved bruk av symboler som eksempelvis uttrykker hvilken grad informasjonen om temaet er tilstrekkelig (Angvik, 1982, s. 375). Dette er en metode som ikke er like praktisk ved analyse av hele skolebøker og i sammenligninger mellom flere bøker uten at en bruker maskinell behandling av dataen. Metoden egner seg heller best av analyse av begrensede temaer (Angvik, 1982, s. 376).

I min studie skal jeg gjennomføre en kvalitativ hermeneutisk analyse. Jeg går i dybden på bøkene og tolker teksten som en helhet.

3.2 Presentasjon av datamateriale og avgrensninger

Jeg har valgt meg ut 4 KRLE-lærebøker som jeg skal analysere, for å kunne svare på forskningsspørsmålet mitt. Bøkene jeg har valgt er KRLE-boka 5-7, Vi i verden 5, Vi i verden 6 og Vi i verden 7. Jeg har valgt å kun analysere bøker som er ment for mellomtrinnet, dette valget har jeg tatt fordi jeg ser på det som mer sannsynlig at migrantkristendom blir representert i disse bøkene enn i bøkene for 1.-4. klasse. Ut fra egne erfaringer, både fra praksis og som vikarlærer, så virker det som at KRLE ikke blir like prioritert på småskoletrinnet, her har de gjerne hatt mer fokus på norsk og matematikk. Det virker også som at KRLE blir tatt mer seriøst når elevene blir litt eldre og KRLE-undervisningen fremstår som at den har mer dybde.

Da jeg skulle gjøre et utvalg av bøker var det viktig for meg at dette utvalget var bøker som faktisk ble brukt i skolen. Derfor er bøkene jeg har valgt å ta for meg bøker som jeg selv har observert bli brukt på de forskjellige skolene jeg har vært på.

Grunnen for at jeg ikke har valgt å inkludere flere bøker i analysen min er at jeg hadde et ønske om å gå dypere inn på hver bok, og jeg fryktet at et større utvalg bøkere ville gjøre analysen mer overfladisk enn det jeg hadde sett for meg. Denne tanken er også noe som gikk igjen da jeg skulle ta stilling til om jeg skulle inkludere eventuelle læreveiledere, oppgavebøker og nettressurser. Derfor uteblir også disse fra oppgaven.

3.3 Analyseprosessen

Da jeg skulle begynne analyseprosessen ønsket jeg å ha noen spesifikke punkter som jeg så etter. Jeg ønsket å ha disse punktene fastslått før jeg begynte selve analysen, fordi da hadde jeg en klar tanke om nøyaktig hva jeg skulle se etter. Punktene jeg har valgt har jeg inkludert

fordi jeg mener det er de som ville hjelpe meg mest med å svare på min problemstilling. Det jeg ønsket å se etter i analyseprosessen var om begrepene “migrantkristendom”, “migrantmenighet” eller “kristne migranter” ble brukt i lærebøkene. Jeg ønsket også å se om noen spesielle retninger, som ikke var luthersk-protestantisk ble nevnt. Her så jeg spesielt etter retninger som kan kategoriseres som migrantkristendom. Jeg ønsket også å se om bøkene inkluderte tradisjoner og ritualer som er vanlig i noen retninger innenfor migrantkristendommen, og som ikke er like vanlige i den luther-protestantiske kristendommen. Dette var noe jeg så etter både da jeg analyserte teksten i lærebøkene og oppgavene. Da jeg så på de forskjellige bildene i lærebøkene, lette jeg etter mangfold. Jeg så her etter om personer av forskjellige etnisiteter ble inkludert i fotografiene. Da jeg så på fotografiene så jeg også etter ritualer som ikke er vanlige å utføre i luthersk-protestantisk kristendom. Jeg lette også etter bilder eller malerier som ikke var av vesteuropeisk herkomst.

Generelt, i alle delene i analysen av lærebøkene, så jeg etter noe som skilte seg ut fra den luthersk-protestantiske kristendommen.

3.4 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet er to ting som henger tett sammen i en forskningsstudie (Krumsvik, 2019, s. 191), derfor har jeg valgt å skrive om disse to begrepene i et samlet avsnitt. Jeg vil begynne med å gjøre rede for de to begrepene. Validitetsbegrepet kan handle om litt forskjellige ting, ut fra om forskningen er kvalitativ eller kvantitativ. Dersom en studie har valgt en kvalitativ tilnærming, for å besvare forskningsspørsmålet, handler validiteten om forfatteren av studien har undersøkt det som var hensikten at forfatteren skulle undersøke. Dersom en studie benytter seg av kvantitativ tilnærming for å besvare forskningsspørsmålet, vil validitetsbegrepet her handle om forfatteren har målt det som skulle måles (Krumsvik, 2019, s. 191).

Reliabilitet kan defineres på følgende måte: “Reliability: Pertains to the consistency and trustworthiness of research account; intra- and inter-subjective reliability refer to whether a finding can be replicated at other times and by other researchers using the same method” (Kvale, ref. i Krumsvik, 2019, s. 199-200). I kvantitativ forstand vil reliabilitet handle om

etterprøvbarehet, noe som kan være vanskelig å gjøre i kvalitativ forskning, derfor kan man si at vektleggingen av transparens vil være en måte å vise andre hva som har blitt gjort i studien (Krumsvik, 2019, s. 200).

Så hvordan henger egentlig disse begrepene sammen? Kort fortalt kan man si at i en studie så må man gjennomgå en kvalitetssikring slik at reliabiliteten blir styrket, og for igjen å styrke validiteten (Krumsvik, 2019, s. 192).

Da jeg har valgt å foreta en kvalitativ hermeneutisk studie, vil svarene altså ikke være like etterprøvbare som i en kvantitativ studie. Da jeg gjennomførte analysen forsøkte jeg å forholde meg objektiv til materialet. Funnene min kan likevel være noe som er vanskelig å etterprøve, da subjektivitet er noe som kan være vanskelig å unngå når man gjennomfører en slik analyse. Dersom noen andre skulle gjennomført samme studie i ettertid, vil det være vanskelig å garantere at vedkommende hadde kunne konkludert med nøyaktig det samme som jeg gjør i min studie. For å gjøre studien så transparent som mulig, slik at leseren kan følge min tankeprosess, har forsøkt å være svært detaljert da jeg skrev om bøkens innhold.

4.0 Analyse

Jeg vil nå presentere bøkene som jeg, senere, skal analysere i denne masteroppgaven. Jeg kommer her til å til å se på utformingen av bøkene generelt, men hovedfokuset mitt kommer til å være på de delene av bøkene som tar for seg kristendommen, siden det er dette som er relevant for min oppgave. I Analysedelen vil jeg også si noe om bildebruken i lærebøkene. Her kommer jeg til å se kun på de delene av bøkene som tar for seg kristendommen, siden det er det som er relevant for min oppgave. Jeg har her valgt å ta for meg de tre bøkene i Vi i verden-serien samlet. Dette gjør jeg fordi de er såpass like i utformingen. Jeg skal også se på oppgavene i lærebøkene. Jeg vil også her kun se på de delene av bøkene som tar for seg kristendommen. Også her har jeg valgt å ta for meg bøkene i Vi i verden-serien samlet. Underveis i analysedelen kommer jeg ikke til å kildehenvise noe mer utover det jeg gjør når jeg først presenterer bøkene. Dette er fordi jeg ser på bøkene som en helhet og analyserer dem

deretter. Et unntak til dette vil være om jeg trekker inn direkte sitat, eller lignende. Dette vil ikke gjelde når jeg skriver kapittelnavn.

4.1 Vi i verden-serien

Vi i verden er en serie med lærebøker i KRLE (datidens RLE), som har blitt utgitt av Cappelen Damm. På baksiden av bøkene Vi i verden 5, -6, og -7 blir det beskrevet at bøkene formidler fagstoff gjennom fortellinger og faktatekster som er differensierte. Oppgavene som følger med tilrettelegger for varierte arbeidsmåter som stimulerer elevene til refleksjon, dialog, argumentasjon og øving på samtale. Religionene og livssynene i læreplanen (på dette tidspunktet) blir presentert i bøkene på hvert trinn, samt filosofi og etikk, og de filosofiske samtalene som brukes som arbeidsmåte blir tilpasset de ulike trinnene (Berg, Børresen & Nustad, 2006).

Vi i verden 5 ble skrevet av Mari Ann Berg, Beate Børresen og Peder Nustad, og ble utgitt i 2006. Boken strekker seg over 187 sider og er inndelt (i 4) på følgende måte; (1) Kristendom, med Kristendommens eldste historie - fra Jesus til Augustin, som hovedtema, (2) Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn, med de øvrige som hvert sitt hovedtema, (3) Kristendom, med Fedrehistorien og Det nye testamentet som hovedtemaer og (4) Filosofi og etikk, med Hva er etikk?, FN og menneskerettighetene, Fattige og rike og Natur og Miljø som hovedtemaer. I tillegg til dette har boken også dedikert de siste 9 sidene til ordforklaringer, som elevene kan bruke for å få en bredere forståelse av forskjellige begreper som blir benyttet gjennom boken.

Den første delen av de to delene med kristendom strekker seg fra side 4 til side 41. Denne delen har dermed et omfang på 38 sider. Side 4 og 5 blir ikke nevnt i innholdsfortegnelsen, men de kan likevel bli sett på som en forside for denne delen. Hele side 4 er dedikert til illustrasjoner som kan knyttes til kristendommen, og på side 5 står det beskrevet hva elevene skal lære om underveis i delen. Elevene skal lære om hvordan kristendommen begynte og om livet til de første kristne, hvordan kristendommen ble statsreligion og hvordan eleven kan bruke bilder, nøkkelord og tankekart.

Den andre delen av de to delene med kristendom strekker seg fra side 94 til side 135, noe som gjør denne delen 41 sider lang. Side 94 og 95 fungerer i denne delen som en forside, med side 94 som blir dedikert til nye illustrasjoner knyttet til kristendommen, og side 95 med læremål for delen. Elevene skal underveis lære om Abraham, Isak og Jakob, Jesus sine undre og bønn i kristendommen og hvordan man kan bruke rollespill, bilder og filosofisk samtale.

Kristendommen som et tema i denne boken har dermed et omfang på 79 sider til sammen, noe som gjør temaet til det største i boken, med en størrelse på mer enn $\frac{1}{3}$ av hele boken.

Vi i verden 6 ble, slik som Vi i verden 5, skrevet av Mari Ann Berg, Beate Børresen og Peder Nustad, og er på 190 sider. Også denne boken ble gitt ut i 2006. Innholdsfortegnelsen deler boken inn i fire deler; (1) Kristendom med, med Kirkehistorie og kristenliv som hovedtema, (2) Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn, med de øvrige som hvert sitt hovedtema, (3) Filosofi og etikk, med Hva er etikk?, Menneskerettigheter, Fattig og rik, Krig og Fred og Mangfold som hovedtemaer og (4) Kristendom, med fokus på Bibelen, Det gamle testamentet, Det nye testamentet. Slik som i Vi i verden 5, har også denne boken dedikert de siste sidene til ordforklaringer.

Som tidligere nevnt, så begynner og avsluttes med kristendom. Den første av de to delene er på 39 sider. Kapitlet begynner på side 4 og slutter på side 43. Slik som i Vi i verden 5, så kan de to første sidene i kapitlet ses på som en slags forside. Også her består side 4 av illustrasjoner som kan knyttes til kristendommen, mens det, på side 5, står hva elevene skal lære om i delen. Elevene skal her lære om kristendommen i middelalderen og kristningen av Norge, kristen feiring av viktige tidspunkter i livet og hvordan man kan bruke bilder, kåseri og filosofisk samtale.

Den andre kristendomsdelen i boken strekker seg fra side 146 til side 183, noe som gjør denne delen 37 sider lang. Også her består den første siden av illustrasjoner, mens den andre siden består av læremål. Elevene skal lære om hvordan Bibelen er bygd opp, Moses og de ti bud, Jesus og den kristne påsken, hvordan man kan bruke samtale, kunst og oppslag i Bibelen.

Til sammen utgjør disse to kristendomsdelene 76 sider av boken totalt. Med en størrelse på mer enn $\frac{1}{3}$ av hele boken, blir dermed temaet det største i boken.

Vi i verden 7 er, slik som Vi i verden 5 og 6, skrevet av Mari Ann Berg, Beate Børresen og Peder Nustad. I motsetning til de to andre bøkene, ble denne boken utgitt i 2008. Dette er også den lengste boken, av de tre, som strekker seg over 208 sider. Innholdsfortegnelsen til Vi i verden 7, ser litt annerledes ut enn Vi i verden 5 og 6. I stedet for at boken er delt inn i fire deler, med to deler som dreier seg om kristendommen, er denne boken delt inn i tre deler; (1) Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn, med de øvrige som hvert sitt hovedtema, (2) Filosofi og etikk, hvor, Kjønn og IKT, Verdispørsmål og Etisk tenking, er hovedtemaer og (3) Kristendom, med temaer som Det gamle og Det nye testamentet, Kirkehistorie, Kristen tro og etikk, Høytider og ulike menigheter. Slik som de andre andre bøkene, så består, også her, de siste sidene av ordforklaringer.

Kristendomskapittelet i boken er fra side 126 til side 197. Selv om denne boken kun har én del med kristendom, i motsetning til de to andre bøkene som har to deler, er kristendommen likevel ikke et mindre tema enn i de andre bøkene. Med sine 71 sider, utgjør denne delen også omkring $\frac{1}{3}$ av boken. Slik som i begge de andre bøkene, virker også de to første sidene i dette kapittelet som en forside på kapittelet. Side 126 har illustrasjoner som er relevante for kapittelet, og side 127 har læremål for elevene. Underveis i kapittelet skal eleven lære om David, Jasaja og Paulus, kirken i seinalderen, samisk religion, den kristne trosbekjennelsen og kristen etikk, julefeiring og andre kristne høytider, kristendommen i Norge, hvordan tidslinjer kan hjelpe eleven med å holde orden på faktastoff og hvordan eleven kan bruke digitale presentasjoner.

4.1.1 Bilder og bildetekst i Vi i verden-serien

Et fellestrekk i Vi i verden-serien er at alle bøkene benytter seg av relativt mange bilder, i form av tegninger, fotografier og malerier. I alle delene om kristendommen gjennom serien

finner vi ofte et bilde på hver side. Et fåtall sider inneholder kun tekst, men i disse tilfellene finner vi likevel minst ett bilde på hvert oppslag. Illustrasjonene, eller tegningene, som blir brukt på “forsiden” av delen, blir også brukt om igjen underveis i kapittelet. Bildenes størrelse varierer i stor grad. Noen bilder er små, mens andre bilder opptar nesten hele sider.

Fotografiene og maleriene i bøkene har som oftes bildetekst ved siden av seg som enten forklarer bilde eller legger til informasjon om det som er avbildet. Tegningene som vi følger fra forsiden og utover i delene har ingen bildetekst. Disse tegningene korrelerer til teksten som står skrevet.

Av bilder og illustrasjoner i boken, *Vi i verden 5*, virker det å være disse tegningene som korrelerer til teksten som har blitt tatt mest i bruk. Fotografiene som har blitt inkludert er enten av mennesker som deltar på en religiøs praksis, innvendige og utvendige bilder av steder eller av statuer og kunstverk. På fotografiene av menneskene, er det nesten kun bilder av personer som ser ut til å være etnisk norske. Et unntak til dette er på side 16 i boken. Her er det bilde av en prest i Madagaskar som deler ut brød i forbindelse med nattverd. På bilde ser vi også at personen presten deler ut brødet til er en ung jente, og det står mange personer i bakgrunnen. Denne praksisen blir utført ute og vi kan se flere paraplyer i bilder, som trolig blir brukt for å skjerme for solen. På bildeteksten står det skrevet: “Kristne over hele verden feirer nattverd. Her deler en prest ut brød til kristne på Madagaskar.” (Berg, Børresen & Nustad, 2006, s. 16). På side 17, altså siden etter, ser vi et bilde av en norsk prest som deler ut noe som ser ut til å være altervin til fire personer, som ser ut til å alle være etnisk norske. Det ser ut som at bildet har blitt tatt innvendig i en kirke. I bildeteksten står det: “Nattverden i en norsk menighet i dag.” (Berg et.al., 2006, s.17). Det finnes også en rekke bilder fra ulike historiske og velkjente steder, som for eksempel katakombene utenfor Roma, Basilikaen Santa Apollinare og St. Katarina-klosteret i Sinai-ørkenen.

Maleriene som har blitt inkludert i boka er hovedsakelig malerier som har blitt malt av vest-europeiske malere. Dette kan man kjenne igjen både på stilen og på navnene som står oppført ved siden av maleriene. Boken har inkludert malerier fra blant annet Raphael, Jusepe de

Ribera, Francesco Albani og Cosimo Rosselli. Et bilde som skiller seg tydelig ut fra de andre bildene er bildet som heter “Jacobs stige”, som har blitt laget av den kinesiske kunstneren He Qi. Dette er det eneste bilde fra kristendomsdelene i boken hvor kunstneren ikke er fra et vesteuropeisk land, noe som blir belyst ved at boken nevner kunstnerens nasjonalitet i bildeteksten.

I boken finner vi også bilde av hodet på en statue. Statuen er av keiser Konstantin og i bildeteksten til dette bilde står det “Dette er hodet til en kjempestatue av Konstantin som stod i Roma. Kroppen er ødelagt, men føttene, hendene og hodet finnes fortsatt. Hodet på bildet er 2,4 meter høyt.” (Berg et.al., 2006, s. 32). Bildeteksten beskriver altså at statuen har stått i Roma, noe som gjerne kan tyde på at kunstneren av denne statuen også er vesteuropeisk.

Bildebruken i Vi i verden 6 er svært lik bildebruken i Vi i verden 5. Også her er det tegningene som korrelerer til teksten som er blitt mest tatt i bruk.

Det finnes også fotografier av forskjellige historiske steder for kristendommen, blant annet en gammel korsfarerborg i Acre og en hule i Israel hvor det ble funnet ruller med noen av tekstene i Det gamle testamentet.

Også i denne boken er mesteparten av maleriene som er blitt inkludert malt av vest-europeiske kunstnere. Blant disse maleriene finner vi blant annet kunstverk om kristningen av Norge. Det ser bare ut til å være ett unntak til den vest-europeiske kunsten. Dette unntaket er et ikon fra Russland. Annen kunst som er avbildet, som for eksempel statuer, ser også ut til å være fra Vest-Europa.

Slik som i Vi i verden 5, så ser det ut som at også i denne boken er det nesten bare bilder av personer som ser ut til å være etnisk norske. Vi kan for eksempel se en mann og en kvinne som gifter seg i en katolsk kirke. Begge disse har på seg bunad. Det er også bilde av en

bisettelse i Vestre Aker kirke i Oslo. Ett unntak til dette er et bilde av at folk går i tog, 1. påskedag, på Malta. På neste oppslag finner vi et bilde av hvordan mange pynter til påsken i Norge med gule lys, kyllinger, malte egg og gule liljer. Også her er det vanskelig å knytte bildene opp til kristne migranter i Norge. Selv om boken viser til hvordan man feirer påske i ett annet land, sier bildene ikke noe om migrantkristne i Norge.

I boken *Vi i verden 7* finnes det store likhetstrekk med de andre bøkene i serien. Også i denne boken, i *Vi i verden*-serien, er det det tegningene som korrelerer til teksten som dominerer bildebruken i boka. En annen ting denne boken har til felles med de andre bøkene i denne serien er at det er en stor prosentandel med bilder av kunst som stammer fra vest-europa. Dette gjelder både malerier og statuer, med unntak av en statue av Jan Hus av Ladislav Saloun i Tsjekkia.

Kirkene som er avbildet i denne boken, enten utenfra eller innenfra, er norske kirker, unntatt et maleri av Peterskirken i Roma. Personene i fotografiene som viser praktiseringen av kristen religion ser ut til å være etniske nordmenn. På det ene bildet kan vi blant annet se at flere har på seg bunad under en gudstjeneste. Et unntak til dette er et bilde av en soldat fra Bosnia-Hercegovina som står på knærne og ber. Det er også bilder av samiske personer i en gudstjeneste.

Under kapittelet “Kristne høytider” ser vi et bilde av noen personer, som ser ut til å være etnisk norske, gå rundt et juletre. Under samme kapittel ser vi også et bilde av flere personer samlet på en plass, med tre menn i fokus foran i bildet. Bildeteksten her sier: “Fra en pinsegudstjeneste på Moster der flere ulike kirkesamfunn deltok” (Berg, Børresen & Nustad, 2008, s. 189). Personene på dette bildet er de eneste personene, i dette kapittelet, som ser ut til å ha utenlandsk bakgrunn.

Det er seks bilder knyttet til teksten “Menigheter i lokalmiljø” i boka. Disse bildene tar opp mer plass enn det teksten gjør i disse seks sidene dette kapittelet utgjør. Det ene bildet er av en

norsk kirke. Det andre bildet er av et bedehus. Det tredje bildet er av Pave Benedict utenfor Peterskirken i Roma. Det fjerde bildet er av en bjelle. Det sjette bildet er av en mann som ser ut til å være etnisk norsk stå foran et publikum i et møte i Oslo kristne senter. Det siste bildet er av en mann fra frelsesarmeen i møte med en kvinne og to barn. Mannen tar på det ene barnet en sko. Dette kapittelet er kanskje det kapittelet jeg hadde tenkt det var mest sannsynlig å se bilder fra kristne migrantmenigheter, men nok en gang er ikke disse menighetene inkludert i fotografiene i Vi i verden-serien.

4.1.2 Tekst

Kristendomsdelen i Vi verden 5 er, som tidligere nevnt, delt i to deler. Den første delen begynner på side 4, men det første oppslaget er bare en forside til kapittelet. Selve teksten som er tilknyttet kapittelet begynner ikke før på side 6. Den andre delen begynner på side 94, mens teksten begynner på side 96. Kapitlene strekker seg, som tidligere nevnt, fra side 6 til side 41 og fra side 96 til side 135. Oppgaver tar opp åtte av disse sidene. De resterende sidene består ikke bare av tekst. Det er også bilder og filosofiske hjørner som opptar plass i form av hele sider og deler av sidene.

I den første kristendomsdelen i boken finnes det kun ett kapittel. Dette kapittelet heter "Kristendommens eldste historie - Fra Jesus til Augustin". Her skal elevene lære om kristendommens begynnelse, og hva som startet hele religionen. De skal også lære om hvordan kristendommen løsrev seg fra jødedommen og ble en egen religion. Jødernes opprør mot romerne er også noe som har blitt inkludert i boken som elevene skal lære om, og om krigen som gjorde det vanskeligere å være jøde i ettertid. Det står også skrevet om hvordan kristendommen spredte seg fra Jerusalem til Roma. Videre i kapittelet handler det om livet til de kristne. Her står det skrevet om menigheten og blant annet hvordan kristne holder sammen i menigheten og kvinnenens plass i menigheten. Det står også skrevet om gudstjenesten og hvordan de første kristne utførte og deltok på gudstjenesten. Videre står det om dåpen og hvordan dåpen ble utført for de første kristne. Videre står det om hvordan de første kristne feiret høytider og hvilke type klær de første kristne brukte. I kapittelet skal elevene også lære om kunsten i katakombene og symbolene som de kristne malte i dem. Elevene skal også lære om forfølgelser i begynnelsen av kristendommen og de store forfølgelsene som skjedde på

200-året. Videre skal elevene lære om Konstantin, hvordan han gjorde slutt på forfølgelsene, bygde flere kirker og innkalte til et møte for å lage en oversikt over hva kristendommen er. Det står også skrevet om utviklingen av kirkens maktposisjon etter Konstantin. Det siste elevene skal lære om i denne delen er klosterliv og om eremitter, asketer og munkar.

I den andre kristendomsdelen i boken finner vi to kapitler: “Fedrehistorien” og “Det nye testamente”. I kapitlet “Fedrehistorien” står det skrevet om Abraham, Isak og Jakob sine roller som stamfedre. Det står skrevet om fortellingen om Abraham, hans familie og hvordan de levde. Det står skrevet om pakten mellom Abraham og Gud og hvordan Gud satte Abraham på prøve for å teste hans hengivelse. Det står også skrevet om Isak og sønnene hans Esau og Jakob, og hvordan Jakob skulle overta etter faren. Videre står det skrevet om Jakobs drøm om stigen med engler. Det står også skrevet om Jakobs tid hos Laban og Jakobs kamp som resulterte i at han fikk navnet Israel.

I kapitlet “Det nye testamente” skal elevene lære om Jesus i evangeliene. Her skal elevene lære generelt om de fire evangeliene og hva evangeliene forteller om Jesus. De skal lære om Jesus fødsel og hans oppvekst, og Jesus som voksen. De skal også lære om Jesus sitt nye liv da han begynte å holde taler og forkynne. Videre skal det læres om disiplene og Jesus som gjorde undere. I dette kapitlet står det også skrevet om bønn. Elevene skal her lære om hvordan og hvorfor man ber. På siste side med tekst i kapitlet står det skrevet om fadervår, den viktighet og dens oppbygging.

I Vi i verden 5 finnes det ingen umiddelbare indikasjoner på at migrantkristendom har blitt inkludert som en del av lærestoffet, når vi ser på kapitellnavnene. Som leser hadde jeg en forventning til at kristendomsdelene, som blir presentert i denne boken, ville heller ha en historisk vinkling på kristendommen i stedet for å ha et fokus på mangfold innen kristendommen. Denne forventningen ble i stor grad møtt i det første kapitlet, mens i de andre kapitlene var det ikke en historisk vinkling. Kapitlene overrasket heller ikke da heller ikke de hadde et fokus på det interne mangfoldet i kristendommen. Temaene denne boken tar for seg, unnskylder mangelet på mangfold, til en viss grad. Her kan man komme med

innvendinger som for eksempel at skaperne av boken kunne valgt å inkludere andre temaer som bedre tar for seg mangfold i kristendommen. Likevel ser det ut som at Vi i verden-serien kommer til å følge kristendommens historie kronologisk og da er valget av temaer i denne boken legitim.

Det finnes også margtekst i denne delen av boken. I margteksten står det i en forkortet versjon hva teksten ved siden av handler om. I tillegg til denne margteksten er det tekstbobler som begynner med “visste du at...” etterfulgt av fakta. Et eksempel er “Visste du at... Esau betyr lodden. Jakob betyr både å holde i hælen og å narre”. Boken har også inkludert en rekke fortellinger fra Bibelen som “Jona i fiskens buk” fra Jonas bok, fortelling om Abraham fra 1. Mosebok, “Jacob blir velsignet” fra 1. Mosebok, en fortelling fra Matteusevangeliet om “Jesus metter fem tusen” og “Den blinde Bartimeus” fra Markusevangeliet. I tillegg disse kan man også lese en fortelling av Peder Nustad, en fortelling om den hellige Agnes og “Fader vår”.

Også i margteksten og i tekstboblene er det altså heller ikke noe som tilsier at skaperne av boken har valgt å legge til rette for representasjon av migrantkristendom. Fortellingene i boken er, som tidligere nevnt, fortellinger fra Bibelen. Dette er altså fortellinger som kan være viktige for alle kristne, men ikke noe som er særegent for migrantkristendom. Jeg vil derfor si at migrantkristendom ikke får noe særlig representasjon her heller.

Kristendomsdelen i Vi i verden 6 består, slik som i Vi i verden 5, av to deler. Den første delen begynner på side 4 og slutter på side 43, men det første oppslaget er bare en forside til kapittelet. Selve teksten som er tilknyttet kapittelet begynner ikke før på side 6. Den andre delen begynner på side 146, mens teksten her begynner på side 148. Denne delen avsluttes på side 183. Også her opptar oppgavene åtte sider, mens de resterende sidene består av tekst, bilder i forskjellige størrelser og filosofiske hjørner.

Den første delen som handler om kristendom i boken er delt inn i ett kapittel. Dette kapittelet

heter “Kirkehistorie og kristenliv”. Her skal elevene lære om blant annet kristendommen i middelalderen. Her står det også skrevet om lekfolk, prester og munk og klostre i kristendommens første tid. De skal også lære om pavemakten som vokste seg sterkere, erobringer, korstogene og kirkens voksende rikdom. Videre i kapitlet står det skrevet om kristningen av Norge. Her blir det først skrevet generelt om Norge i middelalderen, videre står det om hvordan kristendommen kom til landet og Olav den Hellige som ønsket å gjøre Norge kristent. Det står også skrevet om den første kristendommen i Norge, som forklarer hvordan kristendommen ble praktisert i Norge i begynnelsen. Videre skal elevene lære om helgener og da helt konkret hva en helgen er. De skal også lære om relikvier, hellige steder og pilegrimer. I kapitlet skal også elevene lære om munk og nonner. Her har boken inkludert avsnitt om Frans av assisi og tiggermunkene og Den hellige Birgitta. Videre i kapitlet står det skrevet om livet til en kristen. Boken tar for seg dåpen og det står skrevet om både barnedåp og voksendåp. Det står også skrevet om konfirmasjon og ekteskap som gjennomføres i kirken. Den siste siden med tekst i dette kapitlet tar for seg døden, hvordan en kristen begravelse foregår og de kristnes syn på dette fenomenet død.

Den andre delen som handler om kristendom i boken er delt inn i tre kapitler: “Bibelen”, “Det gamle testamente” og “Det nye testamente”. I kapitlet “Bibelen” skal elevene lese om at bibelen har to deler; det gamle og det nye testamente. Elevene skal få en generell innføring om selve Bibelen. Videre tar boken for seg det gamle testamente og dens innhold, og det nye testamente og dens innhold. Det står også skrevet om hvordan leseren av Bibelen slår opp sidene i boken.

I det andre kapitlet i delen, “Det gamle testamente”, blir det skrevet om Moses og hans rolle som en av de viktigste personene i jødedommen. Det står også skrevet om at Moses blir lederen til Israelfolket og ledet dem ut av Egypt og gjennom Sinai-ørkenen. Videre kan man lese om de ti bud, og budenes viktighet.

I det tredje kapitlet i delen, “Det nye testamente”, skrives det om Jesus og hvordan han dro fra Galilea til Jerusalem. Her står det også skrevet om hvordan Jesus reiste rundt og snakket

om Gud og disiplene som fulgte han på veien. Videre i boken står det skrevet om palmesøndag og hvordan Jesus, ifølge evangeliene, ankom Jerusalem. Skjærtorsdag har også blitt inkludert i boken, og det blir skrevet om påskemåltidet og vinen og brødet som ble spist, som videre blir symbolisert gjennom nattverd i vår tid. Videre tar boken for seg langfredag og hvordan Jesus ble tatt til fange, dømt til døden og korsfestet. Det står her også skrevet om kristnes tro om at Jesus døde for deres skyld. Elevene skal også lese om påskemorgen i løpet av kapittelet. Her står det skrevet om at Jesus sto opp igjen fra de døde. Det siste det blir skrevet om i dette kapittelet er den kristne påsken. Her står det skrevet om hvorfor påsken blir feiret, varigheten på feiringen og feiringen i hjemmet og i kirken. Her står det spesifikt skrevet om den norske måten å feire påske på.

Da jeg så i innholdsfortegnelsen for å se hva den første kristendomsdelen skulle inneholde, gjorde jeg meg en tanke om at også her har forfatterne av boken valgt å starte med en historisk gjennomgang av kristendommen. I delene som omhandler kristendommen i middelalderen og kristendommens begynnerfase i Norge, hadde jeg ingen forventninger om å finne noe om migrantkristendom, simpelthen fordi selve kristendommen på dette tidspunktet var en ny religion i Norge. Når det står skrevet om praktiseringen av religionen, står det skrevet om hvordan de fleste kristne praktiserte troen da den først kom til Norge. Her blir deler av katolisismen inkludert, men her er det fokus på hvordan kristendommen så ut og ble praktisert i Norge, før i tiden. Her kan muligens elever som tilhører en retning innen migrantkristendommen kjenne seg igjen i noen av praksisene som blir forklart, men jeg vil fortsatt ikke si at dette er en representasjon av migrantkristendom, denne delen av boken tar for seg hvordan kristendommen var i Norge for flere hundre år siden. Boken tar, som tidligere nevnt for seg temaet "gjennom livet som kristen". Her er det blant annet en redegjørelse for praksiser ved dåp, konfirmasjon, ekteskap og død. I disse delene av kapittelet hadde jeg en liten forhåpning om at boken hadde inkludert migrantkristendom. Jeg hadde håpet at boken hadde skrevet om forskjellige praksiser fra forskjellige retninger, uansett hvor mye eller lite det hadde vært skrevet om hver. Realiteten var den at det ikke var nevnt noen som helst form for migrantkristendom her heller. Og i de ritualene som ble nevnt, ble kun den luthersk-protestantiske måten, å gjøre det på, beskrevet. I tillegg til dette, er det flere sakramenter, som for eksempel bot og skriftemål, som er viktige for flere retninger innen kristendommen, som ikke blir nevnt engang.

I bokens andre kristendomsdel blir det skrevet om kristendommens hellige tekster. Da denne delen, og kapitlene som hører til, skriver om Bibelens innhold, hvordan den skal leses, og fortellinger fra både Det gamle og Det nye testamentet, vil det være naturlig å tenke at migrantkristendom ikke har blitt inkludert her. Derfor hadde jeg svært lave forventninger og forhåpninger å finne noe om migrantkristendom i disse kapitlene. Likevel hadde boken også valgt å inkludere å skrive om den kristne påsken, men her er det kun den norske påsken som ble representert. Så heller ikke her står det skrevet noe om migrantkristendom, eller hvordan andre kristne retninger feirer påsken.

Slik som i Vi i verden 5, er også “visste du at...”-tekstbobler blitt inkludert i denne boken. Margteksten i denne boken er lik som også like som i den forrige boken. Her er det en forkortet versjon av hva teksten handler om. I denne kristendomsdelen av boken finner vi også fortellingene om “Kvinnen med fallesyke” fra Den legendariske Olavssaga, “Frans blir munk” fra Frans’ biografier, “Birgitta hjelper to fanger” av Julie Waaler Eckhoff, “Iseralittene ved Sinaifjellet” fra 2. Mosebok, “Jesus står opp fra graven” fra Matteusevangeliet. I tillegg til disse fortellingene er også to salmer, et utdrag fra Ordspråkene, et utdrag fra Efeserbrevt, et utdrag fra Jeremia og De ti bud blitt inkludert.

På samme måte som i Vi i verden 5, er det heller ikke her noe som tilsier at skaperne av boken har valgt å legge til rette for representasjon av migrantkristendom i margteksten eller i tekstboblene. Fortellingene i boken er, slik som i Vi i verden 5, fortellinger som kan være viktige for alle kristne, men ikke noe som er særegent for migrantkristendom. Jeg vil derfor si at migrantkristendom ikke får noe særlig representasjon her heller.

I Vi i verden 7 begynner kristendomskapittelet på side 126, men det første oppslaget er også her en forside til kapittelet. Selve teksten som er tilknyttet kapittelet begynner ikke før på side 128. Kapittelet strekker seg, som tidligere nevnt, fra side 128 til side 197. Oppgaver tar opp åtte av disse sidene og filosofisk hjørne tar opp deler av to sider. De resterende sidene består ikke bare av tekst, da bilder opptar plass i form av hele sider og deler av sider. Kapittelet har

også underkapitler og disse er: “Det gamle og Det nye testamente”, “Kirkehistorie”, “Kristen tro og etikk” og “Høytider og ulike menigheter”.

I det første underkapittelet “Det gamle og Det nye testamente” skal elevene lære om David og Solomon som det står skrevet om i Det gamle testamente. Videre skal de også lære om profeten Jesaja og generelt om profetene i Det gamle testamente og hva deres rolle er. I dette underkapittelet står det også skrevet om Paulus, hvem han var og hvorfor han er en sentral skikkelse i kristendommen.

I det andre underkapittelet “Kirkehistorie” skal elevene lære om kristendommen i seinmiddelalderen og opprørene som skjedde mot kirken på denne tiden. Boken skriver om John Wycliffe og hans uenighet med pavens makt, om Jan Hus og hans kritikk til paven, biskopene og preknene som ble holdt på latin som et fåtall forsto, og om Luther og reformasjonen. Videre i underkapittelet blir det skrevet om den samiske religionen som mange samer hadde før kristendommen og den kristne misjonen blant samene.

I det tredje underkapittelet “Kristen tro og etikk” blir det skrevet om hva den kristne tro handler om og om trosbekjennelse. Det blir også skrevet om Gud som skaper og allmektig, om Jesus Kristus som Messias og Den hellige ånd som hjelper kristne å holde sammen. Videre i underkapittelet blir det skrevet om den kristne etikken. Temaer som De ti bud, Det dobbelte kjærlighetsbud og Den gyldne regel blir her inkludert. Etiske problemer er også noe som blir tatt med i underkapittelet. Her skal elevene lese om krig og fred og kirkens forhold til dette dilemmaet. Videre skal det stå om samliv og seksualitet og kirkens og kristnes syn på dette temaet. Omsorg for de svake har også blitt inkludert, og hvordan flere kristne personer og organisasjoner hjelper fattige og syke. Den siste delen som har blitt tatt med her er natur og miljø, og kristnes syn på miljøvern.

I det fjerde, og siste, underkapittelet “Høytider og ulike menigheter” får elevene blant annet en innføring om julen. Her blir det beskrevet hvorfor kristne feirer jul og hvordan en norsk

tradisjonell julefeiring foregår. Kristi himmelfartsdag er også noe som elevene skal lære om, og avsnittet som omhandler denne dagen forteller om hvorfor denne dagen er viktig i kristendommen, og hvordan dagen ser ut for i det norske samfunnet. Den siste høytiden som har blitt inkludert i denne delen er pinsen. Her skal elevene lære om hvorfor kristne feirer denne dagen og hvordan dagen feires i Norge. Videre i underkapittelet skal elevene også lære om ulike menigheter. Her har det blitt skrevet om Den norske kirke og dens medlemsprosent i Norge og praksis. Det har også blitt skrevet om Den romersk-katolske kirke, dens demografi og om pavens viktige rolle. Boken har også valgt å inkludere pinsevenner, dens bevegelses størrelse i verden og i Norge, og hva bevegelsens meninger og praksis. Boken har også inkludert Frelsesarmeen, men dette er i form av et bilde og en bildetekst.

Vi i verden 7 er den boken i Vi i verden-serien jeg hadde størst forventninger til. Disse forventningene stammet i stor grad fra temaene jeg så boken skulle ta for seg. Som i de andre bøkene begynner også denne boken med å skrive om temaer hvor det blir vanskelig å flette inn migrantkristendom. Når boken skriver om Det gamle og Det nye testamente, vil det være vanskelig å trekke inn migrantkristendom på en naturlig måte, dette er fordi teksten ikke tar for seg ritualer og tradisjoner, men heller gjenforteller hva som står i kristendommens hellige tekster. Det samme gjelder for kirkehistorie, men her fordi teksten forteller om historien som har skjedd, og ikke om nåtidens situasjon. Jeg hadde her ønsket at boken kunne ha tatt for seg den videre utviklingen av kirkehistorie i Norge og, i det minste, nevnt hvordan noen nyere menigheter i Norge ble etablert. Dette gjorde boken imidlertid ikke. Når boken skriver om kristen tro, blir dette gjort på en veldig overfladisk måte. Her står det i bunn og grunn at kristne tror på Gud som skaper, Jesus Kristus og Den Hellige Ånd. Dette er altså noe som gjelder for alle kristne. Den kristne etikken boken tar for seg er også noe som gjelder for alle kristne. Når boken tar for seg etiske problemer, viser boken til at ikke alle kristne alltid tenker likt om de samme temaene. Det er fortsatt ikke noe her som jeg vil si tar for seg en tankegang som er særegen for migrantkristendom eller de forskjellige retningene innen kristendom generelt, men heller temaer som kristne som enkeltindivider kan være uenige om, blant annet homofili eller miljøvern. Det var imidlertid ikke på grunn av disse temaene jeg hadde mest forventninger til denne boken av Vi i verden-serien, i min forskning og mitt forsøk på å finne representasjon av migrantkristendom i lærebøkene, men heller på grunn av de neste temaene boken tar for seg. Her skal det dreie seg om kristne høytider og ulike menigheter. Høytidene som blir beskrevet tar for seg, som tidligere nevnt, hvordan disse høytidene blir feiret eller

markert i Norge. Nok en gang blir ikke migrantkristendom tatt høyde for. Delen som tar for seg ulike menigheter er den delen i hele bokserien jeg er mest skuffet over. Dette skyldes at boken kun tar for seg tre ulike menigheter, og blant disse tre, står det mest skrevet om Den norske kirke. Boken bruker kun 8 setninger på å skrive om den katolske kirke og kun 16 på å skrive om pinsevenner. Med så liten plass dedikert til disse retningene vil elevene lære svært lite om dem, dersom bare boken blir brukt. I tillegg til dette inkluderer ikke delene noe særlig om ritualer og tradisjoner. Det er derfor liten grunn til å tenke at elevene vil få en god nok forståelse på hva som skiller disse retningene fra Den norske kirke.

I tillegg til dette finner vi også her noen “”visste du at...”-tekstbobler hvor det står tilleggsinformasjon om temaet teksten handler om. Det står for eksempel “Istallittene besto av tolv stammer. Det var en stamme for hver av de tolv sønnene til Jakob. Juda-Stammen var den største. De holdt til sør i Palestina”, når teksten handler om David som var konge isralittenes konge. Det er også margtekst i Vi i verden 7. I margeteksten står det kort hva teksten ved siden av handler om. Boken har også inkludert to utsnitt fra Jesajas bok og Matteusevangeliet, en fortelling fra Apostlenes gjerninger og den apostoliske trosbekjennelsen.

I motsetning til de andre bøkene i Vi i verden-serien, blir både katolikker og pinsevenner nevnt i margteksten i denne boken. Her står det blant annet antatt katolikker og pinsevenner i Norge og noen faktaer om hver av retningene, som for eksempel at “paven er lederen for katolikkene” og at pinsevennene “...vil leve slik som Bibelen sier”. Selv om migrantkristendom som begrep ikke blir nevnt her, blir allikevel noen retninger som enkelte kristne migranter, i Norge, tilhører representert. I tekstboblene, derimot, er det ikke noe som tyder på at migrantkristendom blir representert, i noen som helst form. Fortellingene i boken er, slik som i de andre bøkene i Vi i verden serien, fortellinger som kan være viktige for alle kristne, men ikke noe som er særegent for migrantkristendom. Den apostoliske trosbekjennelsen, som boken har valgt å inkludere, er i tillegg, den trosbekjennelsen som er mest brukt, i den norske kirke, i følge boken selv.

4.1.3 Oppgaver

Alle Vi i verden bøkene har likt oppsett når det gjelder oppgaver. Oppgavene deles inn i “Studieoppgaver”, “Samtaleoppgaver”, “Samarbeidsoppgaver” og “Nettoppgaver”.

Nettoppgavene er like for alle kapitlene i kristendomsdelen. Her skal elevene gå inn på <http://viiverden.cappelen.no>, altså nettsiden til vi i verden og jobbe med oppgaver der. Jeg kommer ikke til å ta for meg disse oppgavene noe mer i denne studien.

Vi i verden 5 har tre kapitler som omhandler kristendommen. Det er fem sett med oppgaver fordelt på de tre kapitlene.

I det første settet med studieoppgaver i kapitlet “Kristendommens eldste historie - Fra Jesus til Augustin” skal elevene først arbeide med bilder og bildetekst fra kapitlet. De skal også jobbe med tekst i boken som handler om kristendommen fra Jesus til Augustin. De skal også velge mellom å skrive en dagbok som en “jødisk opprører”, skrive mail til Paulus eller skrive sammendrag av teksten. I det andre settet med studieoppgaver i kapitlet skal elevene jobbe med deler av teksten som står i kapitlet. Videre skal elevene lage egne oppgaver, disse oppgavene er i bunn og grunn regneoppgaver. I studieoppgavene i kapitlet “Fedrehistorien” skal elevene arbeide med bilder og bildetekst fra kapitlet. Videre skal elevene jobbe med deler av teksten som står i kapitlet. Elevene skal også lage en tidslinje på når fedrene levde.

I det første settet med studieoppgaver i kapitlet “Det nye testamente” skal elevene jobbe med hva de kan om Jesus. Videre skal elevene jobbe med deler av teksten fra kapitlet, før de skal arbeide med det de kan fortelle om Jesus og Jesu under. I det andre settet med studieoppgaver i kapitlet skal elevene jobbe med deler av teksten, videre skal de jobbe med ordene: hellig, skyld, forlatelse, fristelse og frelse.

I det første settet med samtaleoppgaver i kapitlet “Kristendommens eldste historie - Fra Jesus til Augustin” skal elevene skrive setninger og ha samtale om kristendommen fra år 33-350. Videre skal elevene snakke sammen og skrive nøkkelsetninger og ha samtale om Jerusalem og Roma. De skal også høre på historien om Rufus og skrive setninger om tekstens

innhold, ha samtale om setningen og snakke om hva de har lært av aktivitetene. I det andre settet med samtaleoppgaver i kapittelet skal elevene snakke om FNs Menneskerettighetserklæring. Videre skal elevene høre på historien om Agnes og jobbe med skrive- og snakke-oppgaver til denne historien. I samtaleoppgavene i kapittelet “Fedrehistorien” skal elevene jobbe sammen om å finne et felles læringsmål etter å ha lest tekst fra kapittelet. Videre skal elevene oppgaver knyttet til fortellingen om Abraham. Videre skal elevene drøfte og diskutere hvorfor mange er mer opptatt av fedre enn av mødre. I det første settet med samtaleoppgaver i kapittelet “Det nye testamente” skal elevene jobbe med hvem Jesus var. Elevene skal også arbeide med hva de mener kan være et under. De skal også lytte, skrive og ha samtale om fortellingen om den blinde Bartimeus. I det andre settet med samtaleoppgaver i kapittelet skal elevene arbeide med det de vet om bønn. Videre skal elevene lese og ha samtale om Fadervår i Matteusevangeliet og i Lukasevangeliet.

I det første settet med samarbeidsoppgaver i kapittelet “Kristendommens eldste historie - Fra Jesus til Augustin” skal elevene jobbe med læringsmål. Videre handler oppgavene om Romerriket i tiden 33-350. Elevene skal jobbe sammen og se på Romerriket på nettet. De skal skrive nøkkelord, se på kart og skrive sammendrag. Det andre settet med samarbeidsoppgaver i kapittelet skal elevene forklare ord som man kan forbinde med kristendommen. Videre skal de enten jobbe med oppgaver som handler om kristne symboler, Konstantin, katakombene utenfor Roma eller en av de store forfølgelsene. I samarbeidsoppgavene i kapittelet “Fedrehistorien” skal elevene høre på og lage rollespill om hvordan det gikk med Hagar og Ismael etter at Abraham hadde sendt dem av sted. Elevene skal også gjøre oppgaver om Abraham og om han hadde bruk for å regne. Elevene skal også enten lage en powerpoint-presentasjon eller en animasjonsfilm om fedrene. I det første settet med samarbeidsoppgaver i kapittelet “Det nye testamente” skal elevene arbeide med ordene: evangelium, Bibelen, tempelet, dåp, disippel, omvendelse og under. Elevene skal også lytte til, skrive og ha rollespill om at Lasarus vekkes opp fra de døde. De siste gjøremålene i oppgavene er i bunn og grunn regneoppgaver, hvor elevene skal tenke, regne og begrunne svarene sine. Det andre settet med samarbeidsoppgaver i kapittelet kan igjen bli sett på som regneoppgaver, hvor det elevene skal regne på denne gangen er bønninger og bønnekranser.

Ingen av disse oppgavene tar altså for seg migrantkristendom. Bønninger og bønnekranser er noe som kan være viktige for enkelte retninger innen kristendommen, blant annet i

katolisismen. Dette er det nærmeste vi finner representasjon av migrantkristendom blant disse oppgavene.

I Vi i verden 6 er det som, tidligere nevnt, to deler dedikert til kristendommen. Den ene delen består av et kapittel med flere underkapitler, mens den andre delen inneholder tre kapitler. Det er fire sett med oppgaver fordelt på disse kapitlene.

Det er to sett studieoppgavene til kapittelet “Kirkehistorie og kristenliv”. I det første settet skal elevene arbeide med kristendommen i tidlig middelalder, kristningen av Norge og den første kristendommen i Norge. Videre skal elevene arbeide med kapittelet om munk og nonner, før de skal velge mellom å lage en reportasje om motstanderne til Olav den hellige eller lage et kåseri om et tema fra middelalderen. I det andre settet skal elevene arbeide med bilder og skrive setninger til disse. Elevene skal også jobbe med kapittelet ved å lese ingress og margtekst om hvilke seremonier som er viktigst for en kristen, lage rutenett og lese, skrive og tegne noe relevant for seremonier. Studieoppgavene til kapittelet “Bibelen” går ut på å arbeide med teksten i kapittelet. Her skal elevene lese hele teksten om bibelen samt ingress og margtekst. Deretter skal de jobbe med ordene: biblia, papyrus, pergament, Mosebøkene, profet, Tanak, evangelium og apostel. Studieoppgaver til kapitlene “Det gamle testamentet” og “Det nye testamentet” handler først om Moses og Israelsfolket, hvor elevene skal jobbe med bilder og bildetekst, lese kapittelet og skrive sammendrag. Videre handler oppgavene om Jesus og den kristne påsken, hvor elevene igjen skal jobbe med bilder og lesing av deler av kapittelet og skrive. Elevene skal også jobbe med betydningen av ordene: legeme, nattverd, korsfestelse, oppstandelse og frelse.

I det første settet med samtaleoppgavene til kapittelet “Kirkehistorie og kristenliv” skal elevene se på en collage av illustrasjoner som omhandler kirkehistorien og notere seg hvilke tre ting de legger mest merke til. Deretter skal elevene lytte til “Solsangen” og “Gjør meg til redskap for din fred” og finne ut av hva sangene forteller. Til slutt skal de lage et rollespill. I det andre settet med oppgaver skal elevene undre rundt hva det vil si å være kriste. Videre skal elevene ta kontakt med det lokale menighetskontoret for å ha en samtale med en prest.

Samtaleoppgavene til kapittelet “Bibelen går først ut på å arbeide med bildene og bildetekstene som man finner i kapittelet. I en annen oppgave skal elevene lese om kong Salomo og gjengi hva teksten handlet om. Samtaleoppgavene til kapitlene “Det gamle testamentet” og “Det nye testamentet” handler først om Moses og om hvordan israelittene fikk De ti bud, og elevene skal skrive, lese høyt og snakke om dette. Oppgavene handler også om bud for mennesker i dag, hvor elevene skal komme med forslag til regler de synes burde gjelde. Elevene skal også jobbe med hva påsken er.

I det første settet med samarbeidsoppgavene til kapittelet “Kirkehistorie og kristenliv” skal elevene arbeide med ordene: middelalder, pave, Kvittekrist, helge, attributt, relikvie, pilegrim, oppsøke, prest, biskop, norrønt, åsatro og viking. Deretter skal elevene lage en tidslinje over middelalderen. Den siste oppgaven er å spille et kunnskapsspill. I det andre settet med oppgaver er de viktigste seremoniene i kristendommen i fokus, hvor elevene skal lage en animasjonsfilm om dette temaet. Elevene skal også jobbe med bilder fra kirkegården, hvor elevene skal besøke en kirkegård, ta bilder og lage en presentasjon. I samarbeidsoppgavene til kapittelet “Bibelen” skal elevene slå opp i Bibelen, lese forskjellige tekster og blant annet svare på hva teksten handlet om, hvilket vers de likte best og lete etter likhetstrekk mellom tekstene. Deretter skal elevene, to og to, arbeide med Vulgata ved å dele teksten inn i vers, be noen andre om å lese opp vers i sin tekst og sammenligne inndelingene.

Samarbeidsoppgavene til kapitlene “Det gamle testamentet” og Det nye testamentet” går ut på fortellingen om Moses og Israelsfolket, hvor elevene skal lage vers, tegne og presentere versene og tegningene om temaet. Videre finnes det en del som handler om korsfestelsen av Jesus i kunsten, hvor elevene skal jobbe med oppgaver knyttet til dette. Elevene skal også lage malerier fra de viktigste hendelsene fra skjærtorsdag til påskemorgen.

Slik som i Vi i verden 5, finner vi også her lite representasjon av migrantkristendom blant oppgavene. Noen av begrepene elevene skal ta for seg, kan knyttes mot andre retninger innen kristendommen enn luthersk-protestantisk. I en av oppgavene skal, imidlertid, elevene ta kontakt med det lokale menighetskontoret for å ha en samtale med en prest. Her står det ikke spesifisert hvilken menighet elevene skal oppsøke eller hvilken retning menigheten de oppsøker tilhører. Her får elevene altså mulighet til å oppsøke en migrantmenighet, men dette

er altså noe de selv må arrangere. Hvilke forskjellige menigheter elevene får mulighet til å oppsøke er også avhengig av bostedet og nærområdet til elevene.

Som tidligere nevnt er kristendomsdelen i Vi i verden 7 delt inn i fire kapitler. Alle disse fire kapitlene avsluttes med to sider som består av oppgaver elevene kan gjennomføre.

I studieoppgavene for kapitlet “Det gamle og Det nye testamentet” Skal elevene først arbeide med underkapitlene. De skal skrive om hva de kan se og hva de vet om de forskjellige temaene og notere det inn i et rutenett. Deretter skal elevene velge mellom to oppgaver. Her kan elevene enten lage et kyssorddikt eller en collage om David, Salomo, Jesaja og Paulus. I studieoppgavene for kapitlet “Kirkehistorie” skal elevene først jobbe med bildetekster, ingress og margtekst. I den andre oppgaven skal de søke på nettet om Wycliffe, Hus og Luther, og i den siste delen skal elevene arbeide med sidene som omhandler samisk religion. I studieoppgavene for kapitlet “Kristen tro og etikk” skal elevene først arbeide med trosbekjennelsen, deretter skal de arbeide kristen etikk. I studieoppgavene for kapitlet “Høytider og ulike menigheter” Skal elevene først arbeide med kristne høytider. Her skal elevene nok en gang skal blant annet se på bilder, margtekst, ingress osv. Videre skal elevene se på kapitlet om menigheter i lokalmiljø og lage tankekart. Tilslutt skal elevene arbeide med ordene og begreper knyttet til kapitlet.

I samtaleoppgavene i kapitlet “Det gamle og Det nye testamentet” skal elevene først svare med en setning på spørsmålet “Hvorfor er David en helt for mange?”, presentere det for klassen og ha en samtale om setningen. Deretter skal elevene svare på om David hadde vært en helt dersom han hadde levd i dagens samfunn. Videre skal elevene ha skrive noe de synes er verdt å kjempe for, videre skal de presentere dette, og helt til slutt skal elevene lage en liste med ting de synes er verdt å kjempe for. I samtaleoppgavene i kapitlet for “Kirkehistorie” skal elevene gjenfortelle det de vet om paven, kirkesamfunn, reformasjonen, John Wycliffe, Jan Hus, Martin Luther, samer og samisk religion. Til slutt kan elevene velge mellom å lage rollespill eller tablåer om John Wycliffe, Jan Hus og Martin Luther eller lage et kåseri om samisk religion. Samtaleoppgavene i kapitlet “Kristen tro og etikk” handler først om det

dobbelte kjærlighetsbudet. Deretter skal elevene arbeide med kristen etikk og blant annet svar på hva kristne er enige og uenige i. I samtaleoppgavene i kapittelet “Høytider og ulike menigheter” skal elevene arbeide med hvilke kristne høytider de selv kjenner til og hva disse handler om. Deretter er fokuset på hvilke kirkesamfunn elevene kjenner til, hva de vet om dem og hvor de har hørt om dem.

I samarbeidsoppgavene for kapittelet “Det gamle og Det nye testamentet” skal elevene først lage en tidslinje og inkluderer viktige hendelser, blant annet når David, Salomo og Paulus levde, skrive hvor mange år det er mellom dem og svare på hvorfor historiene er viktige for de kristne. Videre skal de lese en fortelling om Paulus, og lage skuespill om det. Til slutt skal elevene, to og to, lage vers om ordspråk og Salomo, øve på versene og fremføre de for hverandre. I samarbeidsoppgavene for kapittelet “Kirkehistorie” skal elevene jobbe med ordene begeistret, kritikkverdigg, tilhenger, utnytte, lyse i brann, kjetter og reformasjon. De skal videre arbeide med ordene noaide, urfolk, livnære seg, ekstase, joik, seide, underverden og runeboomme. Til slutt skal elevene lage en veggavis som inneholder stikkordene: gudene, religiøse skikker, samemisjonen, Thomas von Western og læstadianismen.

Samarbeidsoppgavene for kapittelet “Kristen tro og etikk” handler om Kirkens Nødhjelp sine hjelpesendinger. Disse oppgavene er i bunn og grunn matematikkoppgaver. I samarbeidsoppgavene for kapittelet “Høytider og ulike menigheter” skal elevene først lage en veggavis om de kristne høytidene. Den andre oppgaven går ut på å lage en presentasjon om en lokal menighet.

Vi i verden 7 er den boken i Vi i verden-serien som har flest oppgaver som på en eller annen måte kan knyttes til migrantkristendom. Da det bare finnes et kapittel i boken som inkluderer andre retninger innen kristendommen enn luthers-protestantisk, er det her vi finner disse oppgavene. Elevene skal blant annet ta for seg ulike kristne høytider som de selv kjenner til. Her finnes det en mulighet for at elevene kan trekke inn måter å markere og feire høytider på, som vil være annerledes enn hva som blir presentert i læreboka. En annen oppgave som har et potensiale til å gi elevene kunnskap om migrantkristendom er oppgaven hvor elevene skal lage en presentasjon om en lokal menighet. Dersom denne menigheten er en migrantmenighet, kan dette gi elevene mulighet til å lære om, eller bli kjent med, noe av det

interne mangfoldet innen kristendommen. Siden oppgaven sier at elevene skal lage en presentasjon om menigheten, kan det gjerne tenkes at denne presentasjonen skal presenteres foran klassen. Og dersom elevene bor i et område med flere menigheter, hvorav noen av disse er migrantmenigheter, har elevene mulighet til å lære litt om flere retninger innen kristendommen. Dette vil selvfølgelig være avhengig av bosted og nærområde. Med dette sagt, så er det ingen av disse oppgavene som nødvendigvis dreier seg om migrantkristendom eller forskjellige retninger innen kristendommen, det er noe elevene selv må trekke frem. Men dette blir heller de eneste oppgavene som har potensiale til å dreie seg om migrantkristendom.

4.2 KRLE-boka

KRLE-boka er den eneste av bøkene jeg har valgt som tar for seg hele mellomtrinnet i en og samme bok. Boken ble utgitt i 2017 av forlaget Cappelen Damm, og er skrevet av Beate Børresen, Aina Hammer og Thor-André Skrefsrud.

På Cappelen Damms sine egne nettsider står det blant annet at KRLE-boka og bokas nettressursen, krle-nett5-7, gir elevene forståelse og kunnskap om kultur, identitet og mangfold, både nasjonalt og globalt. Videre står det at lærestoffet er tematisk samlet, og mengden på lærestoffet blir beskrevet som realistisk i forhold til timebruken i faget (Cappelen Damm, u. å.).

Cappelen Damm hevder selv at med KRLE-boka 5-7 får elevene:

- *innsikt i de viktigste temaene innenfor etikk, religion og livssynshumanisme*
- *øvelse i kritisk tenking og i å ta etiske valg*
- *bilder som inspirerer*
- *øvelse i strukturerte, filosofiske samtaler om alle bokas temaer*
- *kunnskap som bidrar til livsmestring* (Cappelen Damm, u. å.)

I tillegg til dette så hevder Cappelen Damm videre at KRLE-boka forsøker å relatere fagstoffet til elevenes eget liv, både i oppgaver, tekst og bilder. KRLE-boka består av syv

hovedtemaer; filosofi og etikk, livssynshumanisme, kristendom, jødedom, islam, hinduisme og buddhisme, fordelt på 311 sider.

Kristendomkapittelet i KRLE-boka er på 67 sider, noe som gjør kapittelet til det største i boka og er delt i tre. Side 82-97 er ment for 5. trinn. Her skal elevene blant annet lære om hva kristne tror på, Gud, Jesus og Den hellige ånd, trosbekjennelsen, bønn, rett og galt for kristne og livet som kristen. Side 98-129 er for 6. trinn. Disse sidene tar for seg Bibelen, Jesus og kristendommens historie. Side 130-149 er tiltenkt 7. trinn. Her er det temaer som kristne trossamfunn og organisasjoner, kirkebygg og andre kristne gudshus, kunst og musikk i kristendommen og kirkeåret og kristne høytider, som er i fokus.

De to første sidene i kristendomsdelen fungerer, slik som i de andre bøkene nevnt i denne oppgaven, som en slags forside. Her er det likevel noen forskjeller. Den første siden i delen har også et bilde, men denne gangen blir et foto tatt i bruk, i stedet for flere illustrasjoner. På bildet ser vi to jenter som står ved en lysglobe og tenner lys. I tillegg til fotografiet står det også en tekst på denne siden med litt informasjon om betydningen av å være kristen, samt kristendommens demografi og geografi. Slik som de andre bøkene, består den andre siden i kapittelet av oppramsede læremål.

4.2.1 Bilder og bildetekst i KRLE-boka

Bilder er noe som tar relativt mye plass, i kristendomsdelen, i KRLE-boka. Her er det bilder på hvert oppslag og nesten bilder på hver side. Bildene i denne delen er, for det meste, en blanding mellom malerier av forskjellige hendelser i kristendommen og fotografier. Slik som i Vi i verden serien, så varierer størrelsen på bildene i boken veldig. Her finner vi blant annet bilder som dekker hele sider, bilder som dekker halve sider og bilder som kun tar opp et lite hjørne av siden.

Det er bildetekst til nesten alle bildene, i denne delen av boken. Også her varierer det både i

hvor mye tekst som står skrevet og hva som står skrevet. På noen av bildetekstene står det gjerne en beskrivelse av hva som er avbildet, mens det på andre bildetekster kan det stå skrevet noe om fakta som man kan knytte til bildet, gjerne såkalte “funfacts”.

Noe av det første jeg la merke til de jeg så på bildene i KRLE-boka var at det så ut til at det var personer med forskjellig etnisitet representert i noen av fotografiene, men de fleste bildene av kristne for utførte forskjellige ritualer, som for eksempel konfirmasjon eller dåp, var fotografier av noe som så ut til å være etniske nordmenn som gjerne gikk i bunad. Blant de bildene hvor det så ut som at andre etnisiteter ble inkludert, var det gjerne en snakkeboble inkludert med spørsmål til “filosofisk hjørne”. Personer, som så ut til å være av utenlandsk bakgrunn, ble altså nærmest ikke sett religiøst praktiserende, unntatt ett bilde av en gutt som ber, med hendene foran seg. Det er også et fotografi i boken hvor det er kvinner med forskjellig etnisk bakgrunn som står rundt et bord som er dekket til lunsj. Bildeteksten sier: “Her er bordet adventspyntet til en lunsj i Bredtvet menighet, hvor dronning Sonja møter innvandrerkvinner før jul”(Børresen, Hammer & Skrefsrud, 2017, s.138).

Ellers når det er snakk om høytider i boken, er det avbildet fotografier av det man gjerne kan kalle for typisk norsk jul hvor blant annet sølvguttene holder julekonsert, julekort med nisser på og barn har på seg nisselue mens de deler ut julegaver. I bildeteksten til det sistnevnte bildet står det: “I Norge er jula en familiehøytid. Mange har som tradisjon å gå i kirken før familien samles til julemiddag. Julaften, den 24. desember, feires ofte ved at familien spiser god mat sammen og gir hverandre gaver. Noen går rundt juletreet og synger julesanger.” (Børresen et. al. 2017, s.141). Videre i bildeteksten står det i tillegg: “For katolske kristne er det mer vanlig å gi hverandre julegaver på Sankt Nikolas-dagen den 6. desember, mens ortodokse kristne feirer julaften den 7. januar” (Børresen et. al. 2017, s.141). Så her viser for så vidt læreboka til når andre retninger feirer jul.

Også i KRLE-boka var maleriene, som var avbildet, i høyest grad dominert av europeisk kunst. Av de forskjellige maleriene boken inkluderte var et maleri fra Haiti, en kunstner var amerikansk, ellers var de andre kunstnerne, som ble oppgitt, vest-europeiske kunstnere.

Skulpturene som var avbildet er også av vest-europeiske kunstnere. Kirkene som det er bilde av er også gjerne fra Norge, med noen få unntak som for eksempel Santiago de Compostela i Spania.

Det er fem bilder knyttet til den delen av boken som tar for seg kirker og organisasjoner. Selve bildene tar opp mer plass enn det teksten gjør på disse sidene. Det ene bildet er av Olavsmerket, som er symbolet for Den norske kirke. Det andre bildet er av undervisning på en søndagsskole, hvor de på bildet ser ut til å hovedsakelig være etnisk norske. Det tredje bildet er av speidere som deltok på KFUK-KFUMs landsleir i Asker. Dette er en norsk organisasjon, hvor blant annet de ansatte er hovedsakelig etnisk norske. Det fjerde bildet er av Pave Frans. Det femte og siste bildet er av Jarle Waldemar, en etnisk norsk pastor og forfatter, som synger på pinsevennenes sommerstevne på Hamar. Selv på disse sidene som handler om flere retninger innen kristendommen, blir migrantkristendom i Norge lite representert også her.

På siste side, av kristendoms-delen, er det et bilde av et etnisk mangfoldig barnekor. Dette koret er katolsk, men bildet er fra Canada. Så heller ikke dette bildet viser til kristent mangfold i Norge.

4.2.2 Tekst

Kristendomsdelen for 5. trinn er, som tidligere nevnt, fra side 82-97. Blant disse 15 sidene er det første oppslaget en presentasjon for kristendomstemaet hvor det står:

Å være kristen er å tro på at Jesus var Guds Sønn. Kristendommen er verdens største religion med over to milliarder tilhengere. I dag bor det kristne over hele verden. Mange bor i Europa, Nord-Amerika og Australia. Men kristendommen vokser aller mest i Sør-Amerika, Asia og den sørlige delen av Afrika. I Norge tilhører ca. 82% av befolkningen et kristent trossamfunn. (Børresen et. al. 2017, s. 82)

På dette oppslaget står det også hvilke sider som er tiltenkt hvert trinn og hva elevene skal lære om i løpet av disse sidene. Den siste siden er en side for oppgaver. Det er derfor kun 13

sider med bilder og tekst i kristendomsdelen for 5. trinn.

I delen for 5. trinn finner vi flere temaer som har blitt inkludert for å gi et helhetlig bilde av hva den kristne troen i bunn og grunn handler om og livet som en kristen. Elevene skal i denne delen lære om, blant annet nåde, og tilgivelse, og hvordan troen vil gi tilgivelse og evig liv og hvordan Gud sendte sin sønn for å bøte for menneskenes synder. Videre skal elevene også lære om treenigheten, om Gud som skaper og far for menneskene. Om Jesus Kristus og at han ble født i fattigdom, samlet disipler, døde på korset og sto opp fra de døde. Og om Den hellige ånd, som er det siste leddet i treenigheten, og hvordan den er en kraft og hjelper som hjelper kristne med å tro. Elevene skal også lære om bønn og at kristne ber for å snakke til Gud. Boken har også inkludert deler av den kristne moralen, hvor det blir nevnt at kristne ønsker å hjelpe andre og ta vare på naturen. De ti bud er også noe elevene skal lære om, samt det dobbelte kjærlighetsbudet og den gyldne regel. Når boken skal fortelle om livet som kristen blir det nevnt at noen kristne går er aktive med gudstjenester, møter og leirer, mens andre holder troen for seg selv. Elevene skal her også lære om noen viktige milepæler i en kristen persons liv, og dermed blir det skrevet om dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse.

Da jeg så på hva 5.trinn skulle lære gjennom denne delen var det deler hvor jeg tenkte at jeg ikke kom til å finne noe om migrantkristendom. Delen handler, som tidligere nevnt, om hva den kristne troen handler om. De temaene boken tar for seg om den kristne tro, er noe som er ganske allment for de fleste kristne, som for eksempel Gud som skaper og far for alle mennesker og troen på Jesus Kristus. Da utgangspunktet for kristendommen er Jesus og hans rolle som Guds sønn og verdens frelser (Elstad & Rasmussen, 2022), vil det være naturlig å tenke at dette er et fellestrekk for alle kristne retninger, hvis ikke ville de gjerne ikke ha sett på seg selv som kristne. Det ville dermed være lite realistisk å håpe på å finne noe direkte knyttet til migrantkristendom. Delen skulle også handle om livet som kristen. I motsetning til temaet som omhandlet tro, hvor jeg ikke hadde noen forhåpninger om å finne noe om migrantkristne, hadde jeg, i temaet som handler om livet til en kristen person, et lite håp om å finne noe. Det gjorde jeg imidlertid ikke. Da jeg leste på det første oppslaget i kapittelet at leseren skulle presenteres for livet som kristen, var min umiddelbare tanke at det her fantes muligheter for å lese om flere kristne trossamfunn. Siden livet til kristen kan se veldig

forskjellig ut fra hvilken menighet man tilhører, eller hvilken trosretning man tilhører innad i kristendommen, kan det tenkes at det hadde vært naturlig å skrive mer om mangfoldet i arbeidet med et slikt tema. Likevel var kun den typisk norske versjonen av store milepæler i livet inkludert her. Praksiser som er en stor del av livet til enkelte migrantkristne, som for eksempel fasten i den ortodokse kirke (Kværne, Jacobsen, Groth & Vogt, 2022) uteble fra temaet.

KRLE-boka har også inkludert tekster fra Bibelen som fortellingen om “Den gode samaritanen” i Luk 10, 25-37 og “Vår far” i Matt 6, 9-13. Boken har også inkludert “Om kvelden” av Margrethe Munthe og den apostoliske trosbekjennelsen. I teksten på samme side som trosbekjennelsen står det at blant annet at “I Den norske kirke er den apostoliske trosbekjennelsen den mest vanlige å bruke” (Børresen et. al, 2017, s. 85). Det er også en slags bildetekst til trosbekjennelsen hvor det står: “Trosbekjennelsen forteller om Gud, Jesus og Den hellige ånd. Den kalles apostolisk fordi noen av følgesvennene til Jesus kalles apostler. De som lagde den, mente den viser den samme troen som disse hadde.” (Børresen et. al, 2017, s. 85). Det er også margtekst i KRLE-boka. Denne margteksten fungerer nesten som en ordforklaring eller tilleggsinformasjon om et ord. I sidene om kristendommen, som gjelder for 5. trinn, står følgende ord i margin: trosbekjennelse, forbilde, bærekraftig utvikling, empati, samaritan, vår neste og hegeberge.

Som tidligere nevnt, er side 98-129, i KRLE-boka satt av til kristendom for 6. trinn. Av disse sidene er 31 fylt med bilder, tekst og et filosofisk hjørne, mens en side er dedikert til oppgaver.

I denne delen av boken skal elevene lære om Bibelen, kristendommens historie og Jesus. Her står det litt praktisk informasjon om Bibelen som for eksempel at den består av to samlinger med skrifter. Videre står det litt om hvilke fortellinger vi kan finne i Det gamle testamentet som skapelsen, Noahs ark, fedrehistorien om Abraham, Isak og Jakob, fortellingen om Moses, om kongene Saul og David, og om hva det vil si å være en profet i Det gamle testamentet. Etter dette står det om Det nye testamentet og at det inneholder 27 bøker, blant annet

evangeliene av Matteus, Markus, Lukas og Johannes, Apostlenes gjerninger og Paulus sine brev. Videre går boken inn på hva det står om i evangeliene altså og Jesus og undrene hans. Her skal elevene også lære om påsken og hendelsene som skal ha funnet sted under denne tiden i Bibelen. Det står også om Paulus sin misjon før boken går videre til kristendommens historie. Her står det om de første kristne, keiser Nero og hvordan kristendommen ble til en verdensreligion. Det står også om middelalderen, kirkens makt på denne tiden, korstogene, munk, nonner og helgener. Videre skal elevene lære om reformasjonen, Martin Luther, at kirken ble delt i flere retninger og at de som var enige med Luther ble kalt lutheranere eller protestanter. Elevene skal også lære om kristendommens historie i Norge. Her dreier teksten seg om blant annet hvordan kristendommen først kom til Norge og Olav den hellige. Kristendomsdelen for 6. trinn avsluttes med informasjon om samisk religion og kristendom.

Alt i denne delen av boken handler altså enten om Bibelen eller kristendommens historie. Det står det altså ikke skrevet noe om migrantkristendom eller eventuelle tradisjoner og ritualer som man særlig ser i migrantkristendom. Dette var egentlig noe jeg hadde forventet da jeg først så hva kapittelet skulle handle om, boken kunne fremdeles ha inkludert noe om migrantkristendommens fremtreden i Norge, noe den ikke gjorde.

Slik som på 5. trinn, finner vi også margtekst i kristendomsdelen for 6. trinn. Følgende ord står i margen: profet, stamfar, kornband, farao, hungersnød, manna, slynge, en uriaspost, øversteprest, henrette, synagoge, pilegrimsreise og relikvie. Profet er det eneste ordet som står to ganger i margteksten. Forklaringen på dette ordet er det samme begge gangene.

Det er også blitt inkludert tekst fra Bibelen i denne delen av KRLE-boka. Her er det kun et utdrag fra den religiøse boken og det er Sønnen som kom hjem i Luk 15, 11-32.

Som tidligere nevnt strekker delen som er tiltenkt 7. trinn seg over sidene 130-149. Dette vil si at delen har 19 sider, som inkluderer bilder, tekst og et filosofisk hjørne. I tillegg til disse 19 sidene har delen også en full side med oppgaver, som har fått plass på siste side i delen.

I delen for 7. trinn skal elevene blant annet lære om kirker og organisasjoner. Under disse temaene skal elevene få kunnskaper om det største kirkesamfunnet i Norge, Den norske kirke. Elevene skal også få en innføring i hva misjon betyr, og at noen norske kristne organisasjoner driver med misjonsarbeid. Delen inkluderer også et lite avsnitt om den katolske kirke, hvor det står informasjon om kirkens demografi. Pinsevenner, baptister, metodister, Frelsesarmeen og Frikirken er alle inkludert i et lite avsnitt, hvor det blir gjort rede for det samlede tallet for medlemmer av disse trossamfunnene (ca.200 000) og det blir presisert at møtene til de forskjellige trossamfunnene kan være ulike. Elevene skal også lære om kirkebygget, og kirken er kan bli brukt som en møteplass for kristne. Her får elevene også en forståelse om at et kirkebygg kan ha ulike estetiske uttrykk. Boken tar også for seg kristen tidsregning og kirkeårets gang. Kristne høytider er også et tema som har blitt inkludert i denne delen. Advent og jul skal det læres om, og det blir skrevet om norske tradisjoner i hjemmet og kirken. Det skal også leses om hvorfor vi feirer jul. Elevene skal også lese om påsken, og at dette blir sett på som den viktigste høytiden for kristne. Pinsen har også blitt inkludert i temaet om kristne høytider. Videre i delen blir leseren presentert for kristen estetikk. Her blir det skrevet om at korset er det viktigste symbolet i kristen kunst, maleriene i katakombene utenfor Roma og kjente kunstnere som har laget kristen kunst. Sang og musikk har også blitt inkludert, her står det skrevet om at de første kristne sang lovsanger. Det står også skrevet om klassisk musikk laget for Gud, negro spirituals, nyere musikk som har blitt inspirert av kristendommen og barnesang i kirker.

Ut fra læringsmålene for 7.trinn, som er å finne i det første oppslaget i kapittelet, ville det vært realistisk å tenke at delen kunne ha inkludert migrantkristendom opptil flere steder. Dette viste seg likevel å være litt for håpefullt. Delen er et stykke på vei, da den nevner flere forskjellige trosretninger innen kristendommen. Det blir med dette satt et fokus på at det finnes et mangfold i kristendommen. Her blir det også nevnt at møtene som blir holdt av de forskjellige trossamfunnene kan se forskjellige ut, som viser til at det finnes forskjeller i praksisene innad i religionen. Selv om dette har blitt inkludert i delen vil det fremdeles være vanskelig å konkludere med at delen klarer å representere migrantkristendom. Ordene “migrantkristen” og “migrantkristendom” er ikke å se noen steder i teksten, og det blir derfor ikke satt tilstrekkelig i fokus. Når boken skriver om høytidene i kristendommen, finner vi

innslag som er typisk for den norske måten å feire høytidene på, som for eksempel “Mange forbinder påsken med hytteturer, fjellvidder, vårliv i byen, bilkøer og kirkegang” (Børresen et. al, 2017, s. 142). Selv om dette gjerne er det nordmenn forbinder med påsken, vil nok enkelte migrantkristne ha andre assosiasjoner når de tenker på høytiden. Når boken tar for seg musikk blir artister som Bach, Mozart, Elvis og Bob Dylan nevnt i tillegg til flere artister som alle enten er fra vest-europa eller Nord-Amerika. Heller ikke i denne delen blir migrantkristendom representert på noen måte.

Slik som for både, 5. trinn og 6. trinn., finnes det også margtekst i kristendomsdelen for 7. trinn. Disse ordene står forklart i margteksten: organisasjon, myrra og pinse. I tillegg til disse ordforklaringene står det også om feiringer av ulike helgener:

Gjennom året feires også ulike helgener. Sankthans feires den 24. juni til minne om døperen Johannes, mens Olsok feires den 29. juli til minne om Olav den hellige. Flere feirer også Nikolasdagen den 6. desember og Lucia-dagen den 13. desember.

(Børresen et. al, 2017, s. 136)

I tillegg til dette står det om når påsken feires:

Påskedag kommer første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn. Vårjevndøgn er 20. eller 21. mars hvert år. Da er dag og natt like lange. (Børresen et. al, 2017, s. 136)

I kristendomsdelen til både 5. trinn og 6. trinn, i KRLE-boka, er det inkludert utdrag fra Bibelen. Det er det ikke i delen for 7. trinn, men “Tenn lys!” av Eyvind Skeie opptar en side av delen som handler om kristne høytider.

4.2.3. Oppgaver

Som tidligere nevnt har Krle-boka delt inn kapittelet som omhandler kristendom i tre deler, som er tiltenkt de forskjellige trinnene. På siste side i hver av disse delene finner vi oppgaver til elevene. Det vil si at hele side 97 er fylt med oppgaver for 5. trinn, hele side 129 er fylt med oppgaver for 6. trinn og hele side 149 er fylt med oppgaver for 7. trinn.

Oppgavene for 5. trinn er delt inn i seks deler, med forskjellige oppgaver. Den første delen tar for seg det å være kristen. Her er det fem forskjellige spørsmål som elevene skal svare på:

a. *Hva tror kristne på?*

- b. *Treenigheten betyr at Gud er én og tre på samme tid. Hvilke tre sider har Gud?*
- c. *Hvem tror kristne Jesus er?*
- d. *Hva gjør Den hellige ånd?*
- e. *Hva kan kristne be til Gud om? (Børresen et. al, 2017, s. 97)*

Spørsmålene som elevene skal svare på i denne oppgaven er spørsmål som elevene kan finne i teksten. Denne oppgaven virker dermed som en form for repetisjon, hvor elevene skal gjengi teksten de tidligere har vært igjennom. Det er ingen drøfting som skal til i denne oppgaven, kun leting i tekst. Slike oppgaver kan gjerne bidra til at elevene utvikler lesestrategier hvor de søker kun etter den relevante informasjonen de er ute etter.

Den andre delen av oppgavene heter "Rett og galt" og består av 4 forskjellige oppgaver:

- a. *Hva betyr det at Jesus er et forbilde for kristne?*
- b. *Hva gjør Kirkens nødhjelp?*
- c. *Gå sammen to og to og diskuter. Hva betyr det å elske noen?*
- d. *Finn ut hva ordet venn heter på forskjellige språk. Spør hverandre! (Børresen et. al, 2017, s. 97)*

Av disse fire oppgavene er to av dem spørsmål som elevene kan finne svar på i teksten. De to andre oppgavene skal elevene gjøre i samhandling med andre. Det er kun den siste oppgaven hvor man kan trekke en tydelig linje til mangfold og eventuelle minoriteter, men likevel er det ingen av disse oppgavene som tar for seg kristne minoriteter eller migrantkristendom.

Den tredje delen av oppgavene dreier seg om livet som kristen og består av tre oppgaver:

- a. *Les teksten om dåp og lag nøkkelord til hvert avsnitt. Bruk nøkkelordene og skriv en tekst om dåp.*
- b. *Hva gjør en konfirmant i konfirmasjonstiden?*
- c. *Selv om en kristen begravelse er trist, handler den også om håp. Hvorfor? (Børresen et. al, 2017, s. 97)*

Selv om disse oppgavene skal dreie seg om hvordan livet er som kristen, er det fremdeles ikke noe som tyder på at migrantkristendom blir inkludert her. I oppgaven som gjelder konfirmasjon, har boken allerede gitt nærmest et svar på i teksten og her er det snakk om en typisk konfirmasjon i Norge.

Den fjerde delen av oppgavene handler om samarbeid. I denne delen er det ikke individuelt arbeid, men det er heller samarbeid som gjelder. I denne delen finnes det en oppgave, med noen føringer. Oppgaven ser ut som følgende:

Les fortellingen om den gode samaritanen på side 93. Lag en nyhetssak for en avis som om dette hadde skjedd i dag. Finn bilder, skriv tekst og lag overskrift. Dere skal ha med noe om:

- *Hvor og hva som har skjedd.*
- *Hvem som hjalp til*
- *Hva vi kan lære av hendelsen (Børresen et. al, 2017, s. 97)*

Denne oppgaven legger til rette for at elevene kan få oppleve fortellingen om den gode samaritanen på en litt annen måte. Selv om dette er en fortelling som står i Bibelen og som er allmenn for kristendommen, er det likevel ingenting som tyder på at elevene får noe mer kunnskap om migrantkristendom.

I de to siste delene av oppgavene skal elevene se på bilder og svare på spørsmål til disse bildene. I den femte delen skal elevene se på bildet *Christ in the House of His Parents* av J. E. Millais, på side 87, og deretter svare på tre spørsmål om bildet. Spørsmålene går som følger:

- Hva gjør personene på bildet?*
- Hvilke av personene tror du er Maria, Josef og Jesus?*
- Hva tror du de snakker om? (Børresen et. al, 2017, s. 97)*

I den sjette, og siste delen av oppgavene for 5. trinn skal elevene se på bildet, av et maleri av Gud som Far, Sønn og Den hellige ånd, på s. 84 og svare på fem ulike spørsmål til bildet:

- Hva ser du på bildet?*
- Hvem skal personene på bildet forestille?*
- Hva symboliserer duen øverst i bildet?*
- Hva har personene mellom seg?*
- Hvorfor tror du kunstneren har malt tre ringer på gulvet foran personene? (Børresen et. al, 2017, s. 97)*

I de to siste delene av oppgavene for 5. trinn, dreier det seg altså om å se på bilder og svare på spørsmål. Begge disse bildene er malerier uten noen representasjon av migrantkristendom.

Det er også et filosofisk hjørne i kristendomsdelen for 5. trinn som dreier seg om bønn: *Kristne ber til Gud. Kan man be uten å tro på en gud?*

TENKEPAUSE

- *Svar på spørsmålet. Begrunn svaret ditt*

SAMTALE

- *Tell hvor mange som svarte ja og hvor mange som svarte nei. Hør på hverandres svar og begrunnelser.*

OPPSUMMERING

Hva lærte dere om bønn? (Børresen et. al, 2017, s. 91)

Oppgavene for 6. trinn er delt inn i syv deler, med forskjellige oppgaver. Den første delen dreier seg om Bibelen, og består av to spørsmål:

- Hva heter de to delene av Bibelen?*
- Hva er hovedforskjellen på delene? (Børresen et. al, 2017, s. 129)*

Slik som de første oppgavene for 5. trinn er disse spørsmålene noe som elevene kan finne svar på i teksten. Her blir oppgavene altså en form for repetisjon på hva elevene har lest om. Det er altså ingen drøfting som skal til i denne oppgaven, kun leting i tekst.

Den andre delen handler om Det gamle testamentet og består av tre spørsmål og en tenkeoppgave:

- Hvilke tekster finner vi i Det gamle testamentet?*
- Hvem var Adam og Eva?*
- Hvordan kom Moses og folket seg over sjøen da de flyktet fra Egypt?*
- Tenk deg at du er David. Fortell til en venn om kampen mot Goliat. (Børresen et. al, 2017, s. 129)*

De tre første oppgavene er igjen oppgaver hvor elevene kan finne svaret dersom de leter i teksten. Den siste oppgaven blir en mer undrende og kreativ oppgave, som skal ende i samtale, hvor elevene kan utveksle sine versjoner av seg selv som David. Heller ikke i disse oppgavene vil det være naturlig å tenke at elevene vil få en bredere forståelse av mangfoldet i kristendommen.

Den tredje delen handler om Det nye testamentet. Her skal elevene svare på tre spørsmål:

- Hva handler Det nye testamentet om?*
- Hva heter de fire evangeliene?*
- Hva betyr ordet evangelium? (Børresen et. al, 2017, s. 129)*

Den fjerde delen av oppgavene heter “Jesus og påsken” og inneholder tre spørsmål som elevene skal svare på:

- a. *Hva gjorde Jesus på palmesøndag og skjærtorsdag?*
- b. *Hva skjedde med ham på langfredag og 1. påskedag?*
- c. *På hvilken dag i påsken sto Jesus opp fra de døde?* (Børresen et. al, 2017, s. 129)

I både den tredje og den fjerde delen av oppgavene, gjelder det samme som i den første delen. Elevene skal kun lete i teksten etter svar eller skrive ned det de husker fra teksten.

Mirgrantkristendom eller kirstne migranter blir ikke nevnt i oppgavene.

Den femte delen handler om Paulus og består av en oppgave hvor elevene skal lage en tegneserie om det som skjedde da Paulus ble kristen (Børresen et. al, 2017, s. 129)

Den sjette delen av oppgaven handler om kristendommens historie og består av fem spørsmål som elevene skal svare på. De går som følgende:

- a. *Hvordan var livet for de første kristne, før Konstantin ble keiser?*
- b. *Hva er en helgen?*
- c. *Hva vil det si å dra på pilgrimsreise?*
- d. *Hva betyr ordet reformasjon?*
- e. *Hvordan kom kristendommen til Norge?* (Børresen et. al, 2017, s. 129)

Spørsmålene i den sjette delen av oppgavene er i utgangspunktet spørsmål hvor elevene kan finne svaret i teksten. Det som skiller disse spørsmålene fra noen av de tidligere er at de dreier seg om en annen type kristendom enn den luthersk-protestantiske kristendommen som barn gjerne møter på i skolen. Dette dreier seg nok mest om kristendommens historie i Norge, til tross for dette kan det være at elevene kan bli oppmerksomme på at det finnes forskjellige retninger innen kristendommen.

Den syvende og siste delen av oppgavene for 6. trinn dreier seg om samarbeid. Her er det tre oppgaver elevene skal gjennomføre og et spørsmål de skal svare på:

- a. *Lag en presentasjon av en kristen helgen. Presentasjonen skal inneholde opplysninger om personen og en fortelling fra personens liv.*
- b. *Velg en kristen helgen. Lag en presentasjon med bilder og tekst. Presentasjonen skal inneholde opplysninger om personen og en fortelling fra personens liv.*

c. *Dere er journalister og skal dekke slaget på Stiklestad. Lag en reportasje om Olav Haraldsson.*

d. *Hvordan opplevde samene møtet med kristendommen? (Børresen et. al, 2017, s. 129)*
Her gjelder det samme som for den sjette delen av oppgavene.

Det er også et filosofisk hjørne i kristendomsdelen for 6. trinn i denne boken. Her dreier det seg om undere:

I Bibelen står det at Jesus gjorde undere. Kan det skje undere i dag?

TENKEPAUSE

- *Svar på spørsmålet. Begrunn svaret ditt.*

SAMTALE

- *Tell hvor mange som svarte ja og hvor mange som svarte nei. Hør på hverandres svar og begrunnelser.*

OPPSUMMERING

Finn minst én ting dere var enige om og minst én ting dere var uenige om. (Børresen et. al, 2017, s. 113)

Oppgavene for 7. trinn er delt inn i seks deler, med forskjellige oppgaver. Den første delen tar for seg kirker og organisasjoner. Delen ser ut som følger:

- Hva heter det største trossamfunnet i Norge?*
- Nevn navnet på noen kristne organisasjoner.*
- Hva betyr ordet misjon?*
- Bruk nettet. Lag et tankekart om Kirkens nødhjelp sitt arbeid. (Børresen et. al, 2017, s. 149)*

I denne delen av oppgavene er det, slik som tidligere, ingenting som tilsier at elevene skal tilegne seg kunnskaper om migrantkristendom. De kristne organisasjonene som står i teksten, og som elevene skal skrive om er alle norske lutherske organisasjoner.

Den andre delen av handler om kirkebygget:

Dere er arkitekter og skal tegne en ny kirke. Hvordan skal den se ut? Hva skal den inneholde? Tegn kirken både fra utsiden og innsiden (Børresen et. al, 2017, s. 149)

Dette er en kreativ oppgave hvor elevene kan bestemme mye selv angående hvordan de ønsker å "lage" et kirkebygg. Dersom det finnes elever som er migrantkristne i klassen, vil det

være rom for at disse elevene kan tegne et kirkebygg som er nærmere deres kristne kultur. Dette er likevel ikke noe lærebøkene i åpenbar grad legger opp til, og denne oppgaven kan like gjerne være ha dette potensiale ut fra ren tilfeldighet.

Den tredje delen handler om tidsregning. I denne delen skal elevene svare på tre spørsmål:

- a. *Hva er utgangspunktet for den kristne tidsregningen?*
- b. *Hvilket år er det nå ifølge muslimsk tidsregning?*
- c. *Hva starter jødisk tidsregning med?* (Børresen et. al, 2017, s. 149)

Disse spørsmålene som elevene skal svare på kan bidra med å gi elevene er bredere forståelse for religiøst mangfold, da spørsmålene på et vis sammenligner tre forskjellige religioner. Dette mangfoldet strekker seg likevel ikke videre til å inkludere mangfoldet innen enkelte religioner, og det kristne mangfoldet blir heller ikke inkludert i denne oppgaven.

Den fjerde delen av oppgavene tar for seg kristne høytider. Her er det fem spørsmål elevene skal svare på:

- a. *Hvilke fire høytider er de største i kristendommen?*
- b. *Hva betyr ordet advent?*
- c. *Hva symboliserer fargen fiolett?*
- d. *Hvilke høytid er den viktigste i kristendommen?*
- e. *Hvorfor kalles pinsen kirkens fødselsdag?* (Børresen et. al, 2017, s. 149)

Nok en gang skal elevene skal elevene svare på spørsmål fra teksten. I teksten om de kristne høytidene står det ikke noe om migrantkristendom.

Den femte delen handler om kunst i kristendommen. Her finner vi en blanding av individuelle oppgaver og en samarbeidsoppgave:

- a. *Velg tre kristne symboler og skriv om hva de betyr.*
- b. *Velg et utsnitt av taket i det sixtinske kapell. Bruk bildet på side 144 eller nettet. Fortell om det du ser.*
- c. *Arbeid to og to. Finn fram til artister i dag som har tekster med kristent innhold. Fortell om artisten og innholdet.* (Børresen et. al, 2017, s. 149)

Disse oppgavene gir elevene valgfrihet, men ingenting med disse oppgavene tilsier at elevene kommer til å kunne tilegne seg kunnskaper om migrantkristendom.

I den sjette, og siste, delen av oppgavene er fokus igjen på samarbeid. Her er det tre forskjellige ting elevene skal gjøre i samarbeid med andre:

- a. *Velg et kristent trossamfunn. Lag en presentasjon med bilder og tekst. Presentasjonen skal inneholde flest mulig fakta om trossamfunnet.*
- b. *Finn ut hvilke kirker og trossamfunn som finnes i området der du bor.*
- c. *Bruk nettet og finn musikk av gruppa Jesus Loves Electro. (Børresen et. al, 2017, s. 149)*

Dette er den eneste oppgaven til kristendomsdelen i KRLE-boka hvor det er åpenbart at kristent mangfold er i fokus. Her får elevene mulighet til å selv utforske mangfoldet innen kristendommen. Med dette sagt så vil resultatene av om disse oppgavene tar for seg migrantkristendom avhenge mye av hvor elevene bor og kunnskapene elevene har om forskjellige kristne miljøer. Denne oppgaven har i det minste et potensiale til å dreie seg om migrantkristendom.

Også for 7. trinn finne det er filosofisk hjørne i kristendomsdelen. Her dreier det seg om “det vakre”:

Kristine lager vakre bilder og kirker. Hvordan har det vakre noe med Gud å gjøre?

TENKEPAUSE

- *Svar på spørsmålet. Begrunn svaret ditt.*

SAMTALE

- *Hør på hverandres svar og begrunnelser.*

OPPSUMMERING

- *Fant dere noen eksempler på hvordan Gud og det vakre har noe med hverandre å gjøre?(Børresen et. al, 2017, s. 145)*

For oppgavene i KRLE-boken spiller teksten, som elevene leser, en stor rolle. Ikke bare er oppgavene basert på hva elevene leser om i teksten, men i flere av oppgavene må elevene lese i teksten for å svare på oppgavene. Teksten i KRLE-boken er altså svært førende ovenfor oppgavene som gjøres. De fleste av oppgavene kan ikke på noen som helst måte knyttes til migrantkristendom. Det finnes noen oppgaver med potensiale, men siden teksten i læreboken er så førende, er det lite trolig at elevene vil få mer kunnskap om kristent mangfold.

4.3 Oppsummering av funn i analysen

I løpet av min analyse prøvde jeg å gjøre meg opp en mening om hvilket perspektiv bøkene benyttet seg av. Jeg kom frem til at alle bøkene benytter seg av det utenfra, fagelige perspektivet. Dette mener jeg fordi boken holder seg objektiv, og forklarende.

På mange måter er det lite som skiller bøkene i Vi vi verden-serien og KRLE-boka, når det gjelder migrantkristendom. I ingen av bøkene blir begrepene “migrantkristendom”, “migrantmenighet” eller “kristne migranter” ble brukt. Begge bokseriene tar for seg mange av de samme temaene, dessverre er ikke migrantkristendom en del av dem. Det finnes generelt svært lite om andre kristne retninger enn den luthersk-protestantiske, dette gjelder både i teksten, i oppgavene og på bildene. Bøkene prioriterer mye redegjørelser for kristendommens utvikling og fremvekst i Norge og i historien generelt. Men denne redegjørelsen stopper gjerne etter kristningen av Norge eller etter kristningen av samene. Det blir dermed ikke nevnt noe om migrantmenighetenes fremvekst i landet. Når det blir skrevet om høytider er det kun “den norske versjonen” av disse, og måte vi feirer og markerer høytidene i Norge, som det blir skrevet om. De delene som inkluderer andre kristne retninger enn den luthersk-protestantiske er korte og svært overfladiske. I tillegg til dette er det få retninger som i det hele tatt blir inkludert. Dette gjør inkluderingen av andre kristne retninger manglende i både kvalitet og i kvantitet.

Oppgavene i Vi i verden-serien og i KRLE-boka er utformet nokså forskjellig. Et fellestrekk mellom alle bøkene er at svært få av oppgavene kan dreie seg om migrantkristendom. De oppgavene som man kan trekke en tråd til andre retninger enn luthersk-protestantisk kristendom er gjerne oppgaver som er mer åpne og hvor elevene selv må utforske. Med dette sagt, så kan det være vanskelig å utforske noe, dersom man ikke er klar over at det eksisterer.

Bildebruken er relativt lik i alle bøkene. Personene på fotografiene i bøkene ser ut til å ha en vest-europeisk bakgrunn, men kun et få unntak. Maleriene som har fått plass i bøkene er også av vest-europeisk bakgrunn, også her er det kun et få unntak i bøkene. Funnene som har blitt gjort i bøkene, ser ut til å korrespondere i stor grad med funnene Geir Winje gjorde i

2003. I denne studien fant han også ut at det ikke er sikkert at religiøse elever faktisk kan kjenne seg igjen i kunstverkene som ble brukt i lærebøkene (Winje, 2003, s. 50). På samme måte her, er det ikke sikkert at elevene, som ikke er etnisk norske, kan identifisere seg med de vest-europeiske kunstverkene som brukes for å fremstille kristendommen.

Hvis vi skal se på bøkene som en helhet, med tekst, oppgaver, bilder, bildetekst, margtekst og så videre inkludert, lærer elevene altså ikke noe om migrantkristendom. Dersom elevene skal kunne trekke inn migrantkristendom, må de ha kunnskaper om disse retningene fra før av.

5.0 Diskusjon

Som tidligere nevnt, skal fortsatt halvparten av timetallet i KRLE gå til kristendomsundervisning (Rasmussen, 2020, s. 323). Til og med i bøkene ser man en tydelig prioritering av kristendommen, da det var denne religionen som hadde fått avsatt mest plass. Denne prioriteringen, og kanskje også favoriseringen av kristendommen, handler likevel kun om den luthersk-protestantiske retningen. Dette er noe som har blitt svært åpenbart for meg, gjennom mine analyser av bøkene. Jeg stiller meg undrende til hvorfor kristendommen har en så stor plass i faget, samtidig som at mangfoldet i kristendommen ikke blir fremstilt for leseren. I løpet av denne 50% av tiden i faget, burde det finnes muligheter til å inkludere andre retninger i religionen. Hvorfor finner jeg likevel så lite om nettopp dette? I analysen ble det tydelig at de fleste bøkene prioriterte i stor grad å gjøre rede for kristendommens fremvekst, enten om dette var i form av fremveksten i Norge, eller generelt gjennom tidene i historien. Hvorfor stopper kristendommens historie opp når den gjør det? Hvorfor strekkes ikke denne historien ut til dagens samfunn, hvor vi bor i et land som har et kristent internt mangfold? Dette er spørsmål som jeg sitter igjen med etter mitt arbeid med denne studien, og dette er spørsmål som det for meg vil være vanskelig å svare på. Historien har jo på ingen måte stoppet opp, og det er mye som har skjedd de siste tiårene. I dagens Norge finnes det 819 356 innvandrere og 205 819 norskfødte med innvandrerforeldre (Statistisk sentralbyrå, 2021). I dagens samfunn, med kriger og økonomiske kriser som hører med, kommer gjerne dette tallet til å øke. Og når tall viser at 54,5% av alle som er medlemmer av et tros- eller livssynssamfunn, utenfor den norske kirke, tilhører et kristent trossamfunn (Statistisk sentralbyrå, 2021) vil det være viktigere enn noen gang å få kunnskaper om disse voksende gruppene. Dersom denne manglende representasjonen er en indikator på at samfunnet mener

at kristendom er kristendom, og at elever bare skal trenge å lære om en type av denne, vil jeg her si meg uenig, mens jeg mimrer tilbake til videregående hvor jeg ikke visste noe om troen til min egen venninne. Og dersom den manglende representasjonen stammer av at samfunnet mener migrantkristendom ikke er relevant, kan jeg ikke gjøre annet enn å si meg grunnleggende uenig i dette, mens jeg ser på tallene over innvandringen til Norge.

Når det ikke er noe føringer om hvordan tiden skal brukes, og når bøkene som lærerne gjerne benytter seg av i undervisningen nærmest kun dreier seg om luthersk-protestantisk kristendom, er det ingenting som sikrer at elevene får undervisning om migrantkristendom. Dersom læreboka er en indikator på hva elevene lærer om migrantkristendom i Norge, noe som Skeie (2017) sin forskning kan tyde på, vil dette si at elevene i bunn og grunn ikke lærer noe om migrantkristendom i KRLE-undervisningen. Elevene vil selvfølgelig vite litt om troen til migrantkristne. Gjennom undervisningen av den luthers-protestantiske retningen, vil elevene lære indirekte om migrantkristne retninger. Dette skyldes at troen er den samme, men retninger har likevel ulike måter å tro på. Elevene vil imidlertid ikke få et innsyn i er hvordan enkelte migrantkristne retninger feirer forskjellige høytider, hvordan de utfører ritualer knyttet til troen og et innsyn i levemåten deres generelt. I tillegg til dette vil jeg her si at det blir presentert et feilaktig bilde på hvem det er som lever i Norge. Når det interne mangfoldet i en religion ikke blir gjort rede for, vil denne religionen virke som en homogen gruppe, selv om dette gjerne ikke er tilfellet. Alt dette bringer meg tilbake til den andre delen av forskningsspørsmålet mitt, nemlig: hvordan kan dette påvirke skolens dannelsesopdrag?

Det at skolen bygger på elevenes erfaringer og kunnskaper, slik at elever skal kunne kjenne seg igjen er sentralt i elevenes identitetsbekreftelse (Hauge, 2014, s. 27 - 28). Ved å kun undervise elever i en spesifikk retning i kristendommen, når denne religionen er stor og mangfoldig, står denne identitetsbekreftelsen i fare. Elever som tilhører en migrantmenighet, med andre tradisjoner og ritualer enn det som blir presentert i lærebøkene, vil kanskje ikke kjenne seg igjen i innholdet i lærebøkene. Erfaringene og kunnskapene elevene har om egen tro, vil dermed ikke korrelere med den kristendommen som blir presentert i lærebøkene. Her svikter altså skolen, ikke bare med å gi elever som tilhører en migrantmenighet identitetsbekreftelse og dermed og dermed også deres dannelsesprosess, men også med å gi andre elever den perspektivutvidelsen de har rett på.

Helt til slutt ønsker å jeg presentere noen punkter som jeg selv mener kunne hatt potensiale til å, ikke nødvendigvis løse problemene, men til å bedre situasjonens tilstand. Det første punktet jeg vil presentere handler om forskning på migrantkristendom. Da jeg lette etter tidligere forskning knyttet til migrantkristendom i arbeidet med min studie, var det svært lite å lene seg på. Dersom det hadde vært mer forskning på temaet kunne dette kanskje ha bidratt til å sette mer lys på migrantkristendommens manglende representasjon i skolen, og dermed satt et større press på samfunnet til å inkludere flere trosretninger i undervisningen til elevene. Dette bringer meg til det andre punktet jeg ønsker å presentere; når kristendommen opptar mer enn halvparten av KRLE-timene burde det vært et større fokus på inkludering om indre mangfold i læreplanen. Det tredje, og siste punktet, jeg ønsker å presentere handler om lærere i KRLE. Jeg ønsker meg mer kompetente lærere i faget, som ikke trenger å gjøre seg avhengig av lærebøker for å lede undervisningen i faget. Etter kritikken som KRL-faget fikk på 2000-tallet (Skeie, 2017, s. 26) er det forståelig at lærere er redde for å trå feil når de har religionsundervisning. Dersom lærerne hadde hatt mer kompetanse innen faget, ville kanskje ikke frykten for å trå feil stå i veien for tilstrekkelig og inkluderende undervisning i faget.

6.0 Oppsummering

I denne studien har jeg gjennomført en kvalitativ, hermeneutisk undersøkelse, hvor jeg har analysert fire forskjellige lærebøker, som tilhører to forskjellige serier. Dette har jeg gjort for å svare på forskningsspørsmålet mitt: Hva lærer elevene om migrantkristendom i Norge, og hvordan kan dette påvirke skolens dannelsesoppgaver?. Gjennom analysene av bøkene har jeg kommet frem til at dersom læreren kun benytter seg av lærebøkene, vil svaret på den første delen av forskningsspørsmålet mitt være; tilnærmet ingenting. Ordene jeg lette spesielt etter i analysen, "migrantkristendom", "migrantmenighet" og "kristne migranter", var ikke til å finne i bøkene. Det var også svært lite informasjon om andre retninger innen kristendommen, enn den luthersk-protestantiske retningen. Dersom lærerne kun benytter seg av læreboka, i kristendomsundervisningen, vil denne mangelen på representasjon kunne gå ut over identitetsbekreftelsen til enkelte av elevene og dermed også skolens dannelsesoppgaver. Avslutningsvis i oppgaven min presenterte jeg tre punkter som potensielt kan endre nåtidens manglende inkludering i faget. Disse punktene dreide seg om mer forskning på temaet, endring i læreplanen og mer kompetente lærere i faget.

Litteraturliste

Aksnes, M. (2021, 01. februar). *Hva er identitet?*. NDLA.

<https://ndla.no/nb/subject:d1fe9d0a-a54d-49db-a4c2-fd5463a7c9e7/topic:3cdf9349-4593-498c-a899-9310133a4788/topic:45530d1b-134c-4fb4-94a0-7e26d118fa9c/topic:3127eeeb-a7c8-4f30-8cb1-aa8dde3d8884/resource:49047810-6891-4953-bddb-2cd486ac83a4>

Angvik, M. (1982). Skolebokanalyse for tema for lærerutdanningen og forskning. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 1982 (vol 66), 367-379.

Aschim, A., Hovdelien, O & Sødal, H. K. (2016). Forord: Kristne migrantar i Noreg og Norden. I A. Aschim, O. Hovdelien & H. K. Sødal (Red.), *Kristne migrantar i Norden* (s. 9-10). Portal forlag

Bangstad, S. (2019). *DNK-Menigheters møte med kristne migrantar* (KIFO Rapport 2019:3). Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning.

https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/2020/januar/kr_08_2_20_dnk_menigheters%20m%C3%B8te%20med%20kristne%20migrantar.pdf

Bay, K. (2014) *Danning og identitetsutvikling i skolefaget religion, livssyn og etikk*. [Bacheloroppgave, Høgskolen i Oslo og Akershus].

Fagarkivet. https://fagarkivet.oslomet.no/en/item/asset/dspace:3074/Bay_Kaotar.pdf

Berg, M. A., Børresen, B & Nustad, P. (2006). *Vi i verden 5: Religion, livssyn og etikk elevbok*. Cappelen Damm.

Berg, M. A., Børresen, B & Nustad, P. (2006). *Vi i verden 6: Religion, livssyn og etikk elevbok*. Cappelen Damm.

Berg, M. A., Børresen, B & Nustad, P. (2008). *Vi i verden 7: Religion, livssyn og etikk elevbok*. Cappelen Damm.

Børresen, B., Hammer, A. & Skrefsrud, T. (2017). *KRLE-boka: 5-7 elevbok*. Cappelen Damm.

Cappelen Damm. (u.å). *KRLE 5-7. KRLE-boka: Kristendom, religion, livssyn og etikk*. Cappelen Damm. <https://www.cappelendammundervisning.no/krle-boka-5-7-9788202494957>

Corneil, C. F. (2020, 8. desember). *Meir enn dobla medlemstall i den romersk-katolske kyrkja på ti år*. SSB. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/meir-enn-dobla-medlemstal-i-den-romersk-katolske-kyrkja-pa-ti-ar>

Den norske kirke. (2020, 30-31. januar). *Kristne migranter* (19/02269-8). https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/2020/januar/kr_08_0_20_kristne%20migranter.pdf

Destå, L. (2019). *Faglig rapport om migrantmenigheter*. Flerkulturelt kirkelig nettverk i Norges kristne råd. <https://www.tf.uio.no/forskning/forskergrupper/interreligios/fagrapporter/fagrapport-lemma-desta.pdf>

Diseth, Å. (2021). *Psykologi 1: Programfag psykologi*. Cappelen Damm

Eidhamar, L. G. (2019). Innenfra eller utenfra, faglig eller personlig?: Perspektiver i religions- og livssynsundervisning belyst ut fra internasjonal debatt. *Prismet*, 70(1), 27-46. <https://journals.uio.no/prismet/article/view/6855/5862>

Faba-Sack, L.G. (2018). *Hvordan kan dannelsesperspektivet i KRLE forstås?*. [Masteroppgave, OsloMet - storbyuniversitetet]. ODA Open Digital Archive. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/6191/Fabi-Sack.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Hauge, A. (2014). *Den felleskulturelle skolen*. Universitetsforlaget

Hovdal, M. (2014) *Skolens dannelsesopdrag - Lærerens forståelse og ivaretagelse av danning i skolen*. [Bacheloroppgave, Høgskolen i Nord-Trøndelag]. Nord Open. <https://nordopen.nord.no/nord-xmlui/bitstream/handle/11250/197620/Eksamen-GLU360-kandidat-Marianne-Hovdal.pdf?sequence=1>

Joensen, A. (2019). *Danning i skolefaget kristendom, religion, livssyn og etikk*. [Bacheloroppgave, Høgskulen på Vestlandet]. HVL Open. <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/2606211/Joensen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jørstad, M.I. (2018). *Dannelsens betydning i fremtidens skole - Læreres dannelsesopdrag i praksis*. [Bacheloroppgave, Høgskolen i Hedmark]. Brage INN. <https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/2558802/Joerstad.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Koritzinsky, T. (2016). *Samfunnskunnskap: Fagdidaktisk innføring* (4. utgave). Universitetsforlaget

Krumsvik, R. J. (2019) Validitet i kvalitativ forskning. I R. J. Krumsvik (Red.), *Kvalitativ metode i lærerutdanninga* (s. 191-204). Fagbokforlaget.

Krumsvik, R. J. & Jones, L. Ø (2019). Kva er kvalitativ forskning i lærerutdanninga?. I R. J. Krumsvik (Red.), *Kvalitativ metode i lærerutdanninga* (s. 13-42). Fagbokforlaget.

Larsen, T.F. (2015). *Skolens danningsoppdrag - En analyse av læreplanen for RLE/RE med utgangspunkt i Klafkis danningskategorier*. [Masteravhandling, Det teologiske menighetsfakultetet]. MF Open. <https://mfopen.mf.no/mf-xmlui/bitstream/handle/11250/1916804/AVH5050-kand-nr-5011-masteravh-Fosback%20Larsen-navn.pdf?sequence=1>

Martikainen, T. (2016). Hvorfor studere kristne migranter i Norden?. I A. Aschim, O. Hovdelien & H. K. Sødal (Red.), *Kristne migranter i Norden* (s. 11-20). Portal forlag

Odden, M. (2017). Fortellinger og dannelse i kristendoms-, religions-, livssyns- og etikkfaget. [Bacheloroppgave, Høgskolen i Innlandet]. Brage INN <https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/2505112/Odden.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Rasmussen, T. (2020). Den historiske dimensjon i KRLE-faget. *Prismet*, 71(4), 323-339. <https://journals.uio.no/prismet/article/view/8355/7341>

Røde kors. *Flyktninger og innvandrere*. Røde kors. <https://www.rodekors.no/vart-arbeid/migrasjon/>

Skeie, G. (2017). Impartial teachers in religious education - a perspective from a Norwegian context. *British Journal of Religious Education*, 39:1, 25-39, DOI: 10.1080/01416200.2016.1149047 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01416200.2016.1149047>

Skrunes, N. (2010). *Lærebokforskning: En eksplorerende presentasjon med særlig forus på Kristendomskunnskap, KRL og Religion og etikk*. Abstrakt forlag

Solerød, E. (2012). *Pedagogiske grunntanker - i et dannelsesperspektiv*. Universitetsforlaget.

Statistisk sentralbyrå. (2021, 22. juni). *Fakta om innvandring*. SSB.

<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

Straum, K. (2018). Klafkis kategoriale danningsteori og teori. I K. Fugleseth (Red.), *Kategorial danning og bruk av IKT i undervisning* (s. 30-52). Universitetsforlaget.

St. Pauls Menighet. (u.å.) *Messtider*. St. Pauls Menighet.

https://bergen.katolsk.no/?page_id=58

Thorbjørnsrud, B. (2016). Den ortodokse kirke i Norge. Nasjonalisme, transnasjonalisme og universalisme. I A. Aschim, O. Hovdelien & H. K. Sødal (Red.), *Kristne migranter i Norden* (s. 68-86). Portal forlag

Utdanningsdirektoratet. (2019, 07. november). *Identitet og kulturelt mangfold*.

Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.2-identitet-og-kulturelt-mangfold/>

Utdanningsdirektoratet. (2019, 07. november). *Prinsipper for læring, utvikling og danning*.

Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/>

Utdanningsdirektoratet. (2021, 25. mars). *KRLE (RLE01-03) Kjerneelementer*.

Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/lk20/rle01-03/om-faget/kjerneelementer>

Utdanningsdirektoratet. (2021, 25. mars). *KRLE (RLE01-03) Kompetansemål og vurdering*.

Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/lk20/rle01-03/kompetansemaal-og-vurdering/kv176>

Winje, G. (2003). *Valg og vurdering av kunstbilder i KRL* (Rapport 2/2003). Høgskolen i Vestfold. <https://www-bib.hive.no/tekster/hveskrift/rapport/2003-02/rapport2-2003.pdf>

